

UNIVERSITETET I
NORDLAND

HANDELSHØGSKOLEN I BODØ • HHB

MASTEROPPGAVE

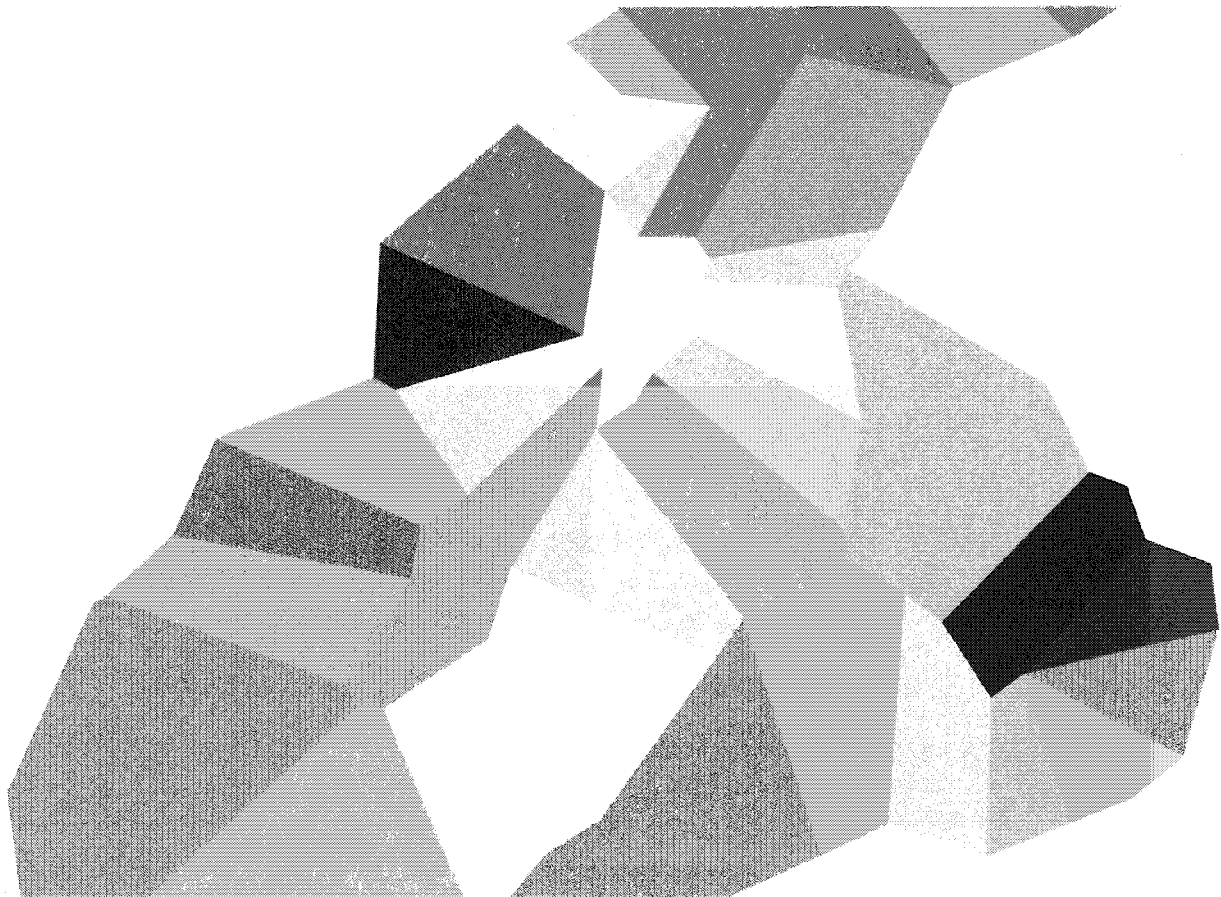
ISO 14001 - Et steg mot bærekraft?

BE306E

Økologisk Økonomi

Marita Sandvær

2013

Forord

Denne oppgaven er skrevet av Marita Sandvær og er avsluttende del av Master of Science in Business ved Universitetet i Nordland våren 2013, innenfor spesialiseringen økologisk økonomi.

I oppgaven har jeg valgt å se nærmere på miljøledelse, ja jeg mener dette er et fremtidig og aktuelt tema. Jeg mener fokuset på Miljø aldri kan bli stort nok, og jeg mener dette er en problemstilling jeg kommer til å møte på flere ganger i arbeidslivet.

Jeg vil takke de representantene som har tatt seg tid til å svare på de spørsmålene jeg har hatt, og samtidig vært med på å kvalitetssikre min oppgave. Jeg ønsker i tillegg å rette en stor takk til min veileder Are-Sverin Ingulfsvann. samtaler og veiledning fra Ingulfsvann har gitt meg inspirasjon samtidig som hans veiledning har vært uunnværlig i forhold til begrensning og omfang angående innhold og oppgavens oppbygning. Jeg vil påstå at uten Ingulfsvann vil jeg ikke ha kommet i havn med oppgaven.

Jeg vil også rette en takk til Sondre Rødsand og Thomas Christian Fearnley for gode diskusjonsinstanser, og gode drøftnings partnere under jobbingen med oppgaven.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til medstudenter, venner og familie i den hektiske tiden, takker og bukker for all forståelse og støtte jeg har fått.

Takk

Universitetet i Nordland 22 Mai 2013

Marita Sandvær

Abstract

It is a fact today that if companies in areas such as industry, to be competitive on the international market, they must comply with the international requirements. Large organizations require big demands to their suppliers and today the companies with ISO certifications are preferred over other companies.

ISO 14001 environmental management system is a growing certification in Norway, and has been a major contributor to the environmental management system.

The issue of the thesis is as follows:

What effect has ISO 14001 certification for environmental development in manufacturing?

In the thesis I have discussed the relevant theories and issues surrounding this topic and concluded on this basis.

The first part of the thesis shows a survey of the relevant literature for the selected issue.

To defend this issue, I have availed myself of the methods phenomenology and case, with a semi-structured interview. The study case companies were selected based on their location, when Mo industrial park is easily accessible in the community, this choice was easy. Multiple agencies holds an ISO 14001 certification. There are several elements about the certification that is my main focus; what changes this brings for the companies, the attitudes now, in relation to this and whether this contributes to sustainable development.

Themes of sustainable development is discussed from the certification If the certification is easy to enable or if it's too simple to contribute to this. In the context of sustainable development, circular economy and ecological economics are discussed against corporate environmental policy.

The analysis shows that ISO 14001 is a certification that is based on customer preference. Companies introducing certification because they want to maintain their market position, or because they are going to try to focus on expanding operations.

ISO 14001 is being marketed by companies who believe that possessing certification is profitable for them. Thesis as a result of the issue concluded the impact of ISO 14001 certification, and is found that certification serves as a good beginning for businesses toward a more environmentally friendly business, and towards creating a more sustainable society.

Sammendrag

Den industrielle bransjen møter stadig nye utfordringer, dette i form av stadig nye teknikker, trender og metoder. Men det øverste målet til bedriftsledere vil i de aller fleste tilfeller være å skape størst mulig profitt. For å gjøre dette er det viktig at bedrifter følger ulike trender som vokser frem i markedet. En slik trend som har vokst frem i løpet av de siste ti årene er Miljøledelse.

I denne masteroppgaven har jeg tatt for meg miljøsertifiseringen ISO 14001 og dens troverdighet og utførelse i næringslivet. oppgaven har undersøkt hvordan sertifiseringen påvirker industribedrifter i forhold til temaer som

- Kundetilfredshet og kvalitet på produkter
- Reklame
- Miljøpolitikk
- Pågang fra ytre organer

Det er et faktum i dag at hvis bedrifter, innenfor blant annet industrien, skal være konkurransedyktige på det internasjonale markedet må de følge de internasjonale kravene. Store aktører stiller krav til sine leverandører og i dag blir bedrifter med ISO sertifiseringer foretrukket fremfor andre bedrifter.

ISO 14001 miljøledelsessystem er en voksende sertifisering i Norge, og er blitt en stor bidragsyter innenfor miljøledelsessystem.

Problemstillingen i oppgaven er som følger: Hvilken effekt har ISO 14001 miljøsertifisering for miljøutvikling i industribedrifter? Oppgaven har drøftet relevant teori og problemstillinger rundt dette temaet og konkludert ut fra dette.

I den første delen av oppgaven vises en kartlegging av relevant litteratur som belyser den valgte problemstillingen.

For å forsvare problemstillingen har jeg benyttet meg av metodene fenomenologi og case, med et halvstrukturert intervju. Undersøkelsens case bedrifter ble valgt ut fra deres lokasjon, da Mo industripark er godt tilgjengelig i nærmiljøet ble dette valget enkelt. Alle bedriftene innehar en ISO 14001 sertifisering. Det er elementer rundt sertifiseringen som er

hovedfokuset mitt, hvilke endringer denne fører med seg, hvilken holdninger bedriften har i forhold til dette og om dette bidrar til bærekraftig utvikling.

Temaet bærekraftig utvikling blir drøftet ut fra om sertifiseringen er en bidragsyter til dette, eller om sertifiseringen er for enkel til at den skal kunne bidra til dette. I sammenheng med bærekraftig utvikling er også kretsløpsøkonomi og økologisk økonomi drøftet opp mot bedriftenes miljøpolitikk.

Analysen viser at ISO 14001 er en miljøsertifisering som er basert på kundenes ønske.

Bedrifter innfører sertifiseringen fordi de ønsker å beholde sin markedsposisjon eventuelt fordi de skal prøve å satse på å ekspandere driften.

ISO 14001 blir markedsført av bedrifter som mener at å inneha sertifiseringen er lønnsomt for dem. Oppgaven har som følge av problemstillingen konkludert med effekten av ISO 14001 sertifiseringen, og funnet ut at sertifiseringen fungerer som en god begynnelse for bedrifter mot en mer miljøvennlig bedrift, og mot å skape et mer bærekraftig samfunn.

Innholdsfortegnelse

Forord	II
Abstract	III
Sammendrag	IV
Figuroversikt	IX
Begrepsavklaring.....	X
1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn	2
1.1.1 Presentasjon av ISO.....	2
1.1.2 Presentasjon av ISO- 14001	6
1.2 Studiets formål	9
1.3 Presentasjon av problemstilling og forskningsspørsmål	9
1.4 Avgrensing	10
1.5 Oppgavens struktur.....	10
1.6 Bedrifter.....	10
1.6.1 Fesil Rana Metal AS.....	11
1.6.2 Celsa Armeringsstål.....	11
1.6.3 Alcoa	12
1.6.4 Glencore Manganese Norway	12
2.0 Teori	13
2.1 Økologisk økonomi	13
2.2 Kretsløpsøkonomi	15
2.2.1 Natur.....	17
2.2.2 Kultur.....	17
2.2.3 Strømningsvariabler	18
2.2.4 Funksjoner	18
2.3 Miljøledelse.....	19
2.4 Reaksjon på miljø og samfunnsutfordringer	20
2.4.1 Reaktivt stadium.....	21
2.4.2 Respektivt stadium.....	21
2.4.3 Konstruktivt stadiet	21
2.4.4 Proaktivt stadium.....	22
2.5 Drivkrefter for miljø og samfunnsansvar	22

2.5.1 Miljøpolitikk.....	24
2.6 Bærekraftig utvikling	24
2.6.1 Økologisk bærekraft	26
2.6.2 Økonomisk bærekraft	26
2.6.3 Sosial bærekraft.....	27
3.0 Metode.....	27
3.1 Forskningsmetodikk	27
3.2 Valg av undersøkelsesmetode	28
3.3 Casedesign.....	28
3.4 Fenomenologi.....	29
3.4.1 Forberedelse	29
3.4.2 Datainnsamling.....	30
3.4.3 Analyse og rapportering	30
3.5 Innsamling av data.....	30
3.6 Prosessen	31
3.6.1 Intervjuguide	31
3.6.2 Innledning.....	31
3.6.3 Faktaspørsmål.....	32
3.6.4 Kompliserte og sensitive spørsmål.....	32
3.6.5 Avslutning	32
3.7 Gjennomføring av intervju	33
3.7.1 Utvalg	34
3.8 Analyse av data	35
3.9 Sekundærdata	36
3.10 Evaluerting av data.....	36
4.0 Analyse.....	37
4.1 Analyse av Forskningsspørsmål 1	37
4.2 Analyse av forskningsspørsmål 2.....	39
4.3 Analyse av forskningsspørsmål 3.....	42
4.3.1 Fem steg modellen.....	45
4.5 Analyse av hovedproblemstilling.....	46
5.0 Refleksjon av oppgaven	48
6.0 Forslag til videre forskning	49
7.0 Litteraturliste	49

8.0 Appendiks.....	52
8.1 Intervjuguide	52
8.1.1 Innledning:.....	52
8.1.2 Intervju	52

Figuroversikt

Figur 1: Figur 1: Global oversikt ISO pr. 2011	3
Figur 2: : ISO 14001 sertifiserte bedrifter i Norge.....	5
Figur 3: Plan- Do- Check -Act	7
Figur 4: Lineær ressursstrøm	15
Figur 5: Den integrerte kretsløpsmodellen	16
Figur 6: Development stages in corporate response	20
Figur 7: Bærekraft.....	26

Begrepsavklaring

- ISO 14001 - ISO 14001 er en internasjonal standard for bedrifter som vil bygge opp et miljøstyringssystem i sin organisasjon. Den er basert på to konsepter: kontinuerlig forbedringer og overholdelse av regelverk.
- Bærekraftig Utvikling - blir definert som en utvikling som tilfredsstiller dagens generasjoners behov uten at det går på bekostning av framtidige generasjoners muligheter for å tilfredsstille sine behov
- CSR- Bedriftens samfunnsansvar
- EMS- Environmental management system

1.0 Innledning

Den industrielle bransjen møter stadig nye utfordringer, dette i form av stadig nye teknikker, trender og metoder. Men det øverste målet til bedriftsledere vil i de aller fleste tilfeller være å skape størst mulig profitt.

For å gjøre dette er det viktig at bedrifter følger ulike trender som vokser frem i markedet. En slik trend som har vokst frem i løpet av de siste tiårene er Miljøledelse. Entreprenører og underleverandører opplever stadig at oppdragsgiver stiller svært strenge krav om å drive på en mest mulig miljøvennlig måte. For industribedrifter kan dette virke som svært kostnadskrevenende, som kan føre til at bedrifter ikke ønsker å møte de internasjonale kravene for miljøbesparelse.

Tittelen for denne oppgaven; Hvilken effekt har miljøsertifisering for miljøutvikling i industribedrifter? er ment til å forholde seg til bedrifter, i en utvalgt bransje, sine holdninger om systematisert miljøledelse. Siden introduksjonen av bærekraftig utvikling i Brundtland rapporten fra 1987, har nasjonen gått gjennom en endring i forhold til miljøspørsmål. (Hverven 2010) Men miljøledelse i industrien har i stor grad blitt drevet frem av myndighetene i form av miljøkrav samt internasjonale miljøavtaler. I 1992 arrangerte FN- en konferanse for miljø og utvikling i Rio De Janeiro, denne konferansen utfordret industrien til å ta et større ansvar og jobbe mer proaktivt med miljøarbeid. Men har det i dag blitt mer viktig for industrien å komme i miljøvernorganisasjoner og myndigheter i forkjøpet for å unngå negativt søkelys i forbindelse med miljøarbeidet. (Viddal 1997)

International Organization for Standardization, dette er et internasjonalt standardiseringssystem som skal veilede virksomheter i kvalitetsstyring. Formålet med denne prosjektoppgaven dreier seg om kartlegging av ettervirkningen av en miljøsertifisering, samtidig som den skal prøve å belyse de holdninger bedriftsledere har til slik miljøledelse. Jeg ønsker å kaste lys over de eventuelle økonomiske gevinstene samtidig som andre verdier står i fokus.

1.1 Bakgrunn

Forskningsspørsmålet i denne oppgaven er basert på en interesse for organisasjonsledelse og bedriftskultur. Oppgavens segment er valgt ut fra lokale virksomheter, og beslutningen falt da naturlig på industriparken i Mo i Rana. Denne klyngen med industribedrifter var et godt utgangspunkt for innhenting av den empiriske dataen. Temaet i oppgaven bygger på en nyskjerrighet rundt miljøstyringssystemer og den innvirkningen en slik type standardisering har på bedriften. den er ment til å prøve å belyse hvordan en bedriftsledelse forholder seg til en slik sertifisering, og hvilke verdier de opplever en slik sertifisering har.

1.1.1 Presentasjon av ISO

International Organization for Standardization (ISO)

Bilde: <http://www.iso.org/iso/home.htm>

ISO er den internasjonale organisasjonen for Standarder. Den har et medlemskap av 160 nasjonale standard institutter fra store og små land i alle regioner av verden. ISOs portefølje på mer enn 18 000 standarder gir praktiske verktøy for alle tre dimensjoner av bærekraftig utvikling: økonomiske, miljømessige og samfunnmessige ISO-standarder for bedrifter, regjeringer og samfunnet som helhet gir et positivt bidrag til den verden vi lever i.

De sikrer avgjørende funksjoner som kvalitet, økologi, sikkerhet, økonomi, pålitelighet, kompatibilitet, interoperabilitet, konformitet, og effektivitet.

De letter handelen, sprer kunnskap og deler teknologiske fremskritt samt god ledelse praksis.

ISO utvikler bare de standardene som kreves av markedet.

Arbeidet med ISO standardene utføres av eksperter på de aktuelle feltene. Disse ekspertene har relevant kunnskap fra sin sektor, men kan samarbeide med andre for best mulig resultat. Dette kan være representanter fra offentlige etater, forbruksorganisasjoner, frivillige eller andre interesseorganisasjoner som har en spesiell interesse i de problemstillingene som behandles i standarder. (Secretariat 2009)

Vi ser at ISO sertifiseringene har økt de siste årene generelt. Ut fra rapporten til ISO har det vært god prosentvis veks på alle sertifiseringene utenom ISO 9001, som har hatt en nedgang på 1 %.

Name of standard	Number of certificates in 2011	Number of certificates in 2010	Evolution	Evolution in %
ISO 9001	1 111 698	1 118 510	-6 812	-1%
ISO 14001	267 457	251 548	15 909	6%
ISO 50001	461	0		
ISO/IEC 27001	17 509	15 626	1 883	12%
ISO 22000	19 980	18 580	1 400	8%
ISO/TS 16949	47 512	43 946	3 566	8%
ISO 13485	20 034	18 834	1 200	6%
TOTAL	1 484 651	1 467 044	17 607	1%

Figur 1: Global oversikt ISO pr. 2011

ISOs general sekretær, Rob Steele, kommenterer: *"The results show significant increases in certification to ISO management system standards for information security, environmental management, energy management, and the sector-specific areas of food safety, medical devices and automotive."*

(http://www.iso.org/iso/iso_survey2011_executive-summary.pdf)

Historien startet i 1946 da 25 representanter fra ulike land samlet seg ved instituttet for sivilingeniører i London for å diskutere fremtiden for internasjonal standardisering. De besluttet å skape en ny internasjonal standardisering for å legge til rette for internasjonale koordineringer og industrielle standarder. Februar 1947 startet virksomheten ISO offisielt, da besto denne virksomheten av 67 tekniske komiteer som fokuserer på ulike emner. Dette resulterte i at i 1951 blir den første ISO standarden, da kalt anbefaling, publisert. Men det er ikke før i 1971 ISO skaper sine to første to tekniske komiteer som fokuserte på miljøtemaet. Disse komiteene hadde fokus på luftkvalitet og vannkvalitet. Disse komiteene har i dag fått flere eksperter med seg på laget og fokuserer på mange emner, blant annet jordkvalitet, miljøstyring og fornybar energi.

I 1996 ble ISO 14001 serien brakt på banen, dette er et miljøstyringssystem som skal fungere som et verktøy for bedrifter og organisasjoner i å identifisere og kontrollere sin miljøpåvirkning. (iso.org) ISO 14001 sertifiseringen gjør ikke statlige krav for miljøsertifisering, men skaper rammeverk som skal gjøre det enklere for organisasjoner og sette opp et miljøstyringssystem.

ISO 14001 kan brukes av alle uansett sektor og bransje, noen fordeler med å bruke denne type standardisering er i følge iso.org:

- Redusert kostnadene for avfallshåndtering
- Besparelser i forbruk av energi og materialer
- Lavere distribusjonskostnader
- Forbedret bedriftens image blant regulatorer, kunder og publikum.

(<http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso14000.htm>)

I 2007 flyttet ISO sitt hovedkontor, de er i dag lokalisert i La Voie Creuse, Geneva. I dag er det ansatt omlag 150 personer, dette er en god økning i forhold til de 5 som var ansatt i 1950 årene.

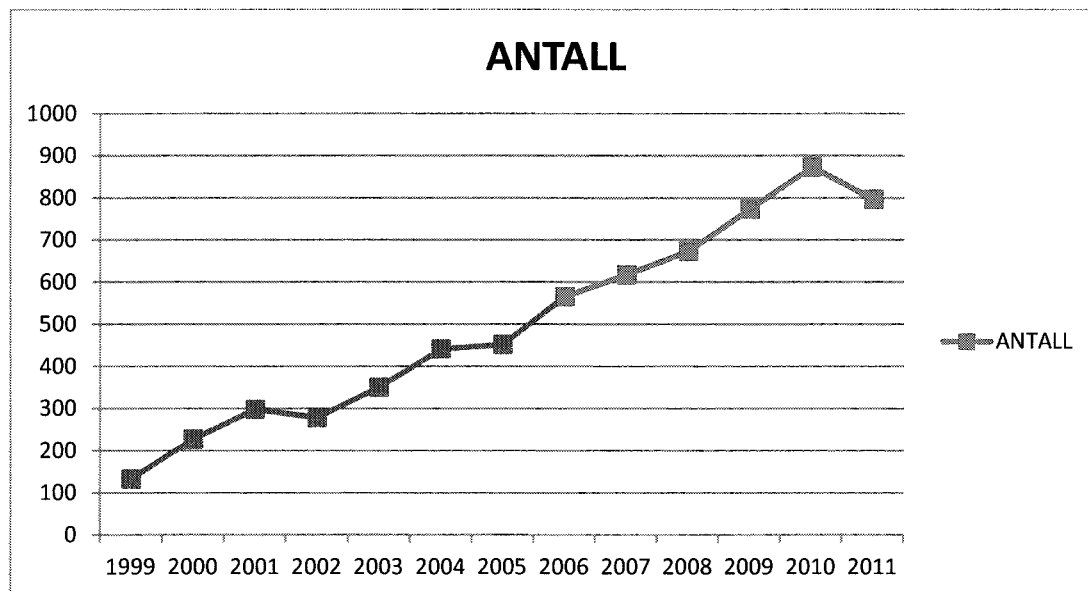
Generalsekretær Rob Steele ble ansatt i 2009, han tok på seg ansvaret om å gjøre ISO sertifiseringen enklere, raskere og bedre. Dette skal blant annet skje gjennom å kutte ned standarders utviklingstid og møte samfunnets behov. I 2010 ble ISO – serien 26000 brakt på banen. Denne standarden gir retningslinjer for samfunnsansvar.

Gruppen som utviklet denne standarden var en av de største og mest varierte gruppene som har utviklet en ISO-standard.

Norge er av aktiv deltaker innenfor organisasjonen ISO. Standard Norge er Norges medlem i den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN og den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO og sikrer her at norske interesser blir ivaretatt.

(Standard.no) Standard Norge er en privat og uavhengig medlemsorganisasjon som ble stiftet 24. juni 2003, men har røtter tilbake til 1923. (Standard.no)

ISO 14001 har hatt en markant økning de siste årene i Norge, men veksten har i 2010/2011 avtatt en del.

Figur 2 : ISO 14001 sertifiserte bedrifter i Norge

(<http://www.iso.org/iso/home/standards/certification/iso-surveyy.htm>)

1.1.2 Presentasjon av ISO- 14001

ISO 14001 definerer miljøpolitikk slik:

Organisasjonens erklæring om sine intensjoner og prinsipper med hensyn til sin samlede miljøprestasjon og som setter en ramme for handling og for fastsetting av organisasjonens miljø og -delmål.

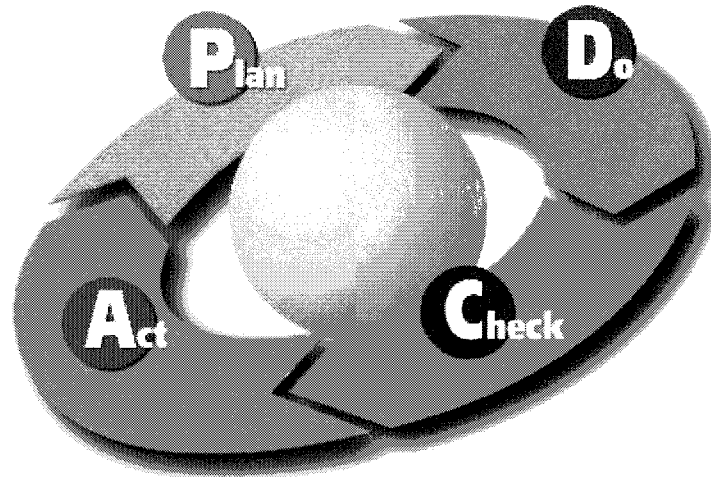
Organisasjonens verdigrunnlag og miljøforpliktelser skal komme frem av miljøpolitikken. Dette skal være et rammeverk for utvikling av handlingsplaner og konkrete mål. Denne politikken skal være forståelig og skal inspiseres periodisk slik at den tilpasses endringer i omgivelsene. ISO 14001 krever at miljøpolitikken er:

- Hensiktsmessig for typen, omfanget og miljøpåvirkningene av organisasjonens aktiviteter, produkter eller tjenester
- Omfatter en forpliktelse til kontinuerlig forbedring og forebygging av forurensning
- Omfatter en forpliktelse til å tilfredsstille relevante lover og forskrifter for miljø, og andre krav som organisasjonen knytter seg til
- Gir rammen for å fastsette og gjennomgå miljømål og delmål
- Er dokumentert, iverksatt og holdt ved like og kommunisert til alle ansatte
- Er tilgjengelig for allmennheten

(Viddal, Hermansen et al. 1997)

ISO 14001 er verdens mest anerkjente rammeverk for miljøstyringssystemer som hjelper organisasjoner både å administrere bedre virkningen av sine aktiviteter på miljøet og å demonstrere god miljøforvaltning. ISO 14001 er vedtatt som en nasjonal standard av mer enn halvparten av de 160 nasjonale medlemmene av ISO. Og bruken av ISO-14001 er oppmuntret av regjeringer rundt om i verden.

Miljøproblemer og klimaforandringer stopper ikke ved grenser. ISO 14000 serien er designet for å bli gjennomført etter samme syklus underliggende alle ISO standarder for styringssystemer. Plan-Do-Check-Act (PDCA). Figuren nedenfor klassifiserer standarden ISO 14001 i henhold til dens optimale sted i syklusskiven. (Secretariat 2009)

Figur 3 : Plan- Do- Check -Act (<http://en.wikipedia.org/wiki/PDCA>)

ISO-14001 vil være optimalt plassert under Plan da dette er en miljøstyringssystem med spesifisering om veiledning og bruk.

ISO 14001-standarden består av EMS-spesifikasjonen og 17 klausuler, eller generelle krav, i fem kategorier. Hver klausul ble skrevet for å gjelde et bredt mangfold av organisasjoner. Kravene beskriver generelle utfall av systemet, men ikke spesifikke tilnærmingen en organisasjon må iverksette for å komme dit.

Det følgende er en oppsummering av de 17 stk ISO 14001 klausuler:

1. *4.1 Environmental policy*
2. *4.2 Planning*
 - 4.2.1 Environmental aspects*
 - 4.2.2 Legal and other requirements*
 - 4.2.3 Objectives and targets*
 - 4.2.4 Environmental management program(s)*

3. 4.3 *Implementation and operation*

4.3.1 *Structure and responsibility*

4.3.2 *Training, awareness and competence*

4.3.3 *Communication*

4.3.4 *Environmental Management System Documentation*

4.3.5 *Document control*

4.3.6 *Operational control*

4.3.7 *Emergency preparedness and response*

1. 4.4 *Checking and corrective action*

1. 4.4.1 *Monitoring and measurement*

2. 4.4.2 *Non-conformance and corrective and preventive action*

3. 4.4.3 *Records*

4. 4.4.4 *Environmental Management System audit*

6. 4.5 *Management review*

(MacDonald 2005)

Sammen utgjør disse klausulene komponentene i ISO 14001 EMS Standard.

(MacDonald 2005)

1.2 Studiets formål

Formålet med oppgaven er å se nærmere på hvordan bedrifter innenfor industribransjen opplever miljøledelse. Jeg ønsker å sette lys på de holdninger og verdier som bedriften har i forhold til den økende trenden. Flere bedrifter i dag har en proaktiv holdning til miljø, noe som gjør det svært interessant å undersøke hvilke drivkrefter/motivasjoner bedrifter har for å gjøre noe ekstra for miljøet.

1.3 Presentasjon av problemstilling og forskningsspørsmål

For å kunne finne ut om det var noen effekt mellom miljøledelse og miljøutvikling i en bedrift var det naturlig for meg å avgrense oppgaven min til en type standard. Valget falt da på ISO-14001 sertifisering. Dette valget var svært enkelt å ta da jeg mener det ser ut som denne sertifiseringen dominerer miljøsertifiseringene på markedet i dag.

Hovedproblemstillingen min ble som følger:

Hvilken effekt har ISO 14001 miljøsertifisering for miljøutvikling i industribedrifter?

For å få dypere kunnskaper om temaet og for å kunne svare på problemstillingen har jeg formulert følgende forskningsspørsmål:

- F1: Hvordan forholder bedriftsledelsen seg til miljøsertifisering? Hvilke verdier de opplever en slik sertifisering har.
- F2: Er miljøpolitikk økonomipolitikk?
- F3: ISO sertifisering en global standardisering av bærekraftig utvikling?

Med Forskningsspørsmålene 1 og 2 ønsker jeg en dypere forståelse av de grunnlagene som bedriftene opplever rundt miljøledelse, samtidig som jeg mener disse er med på å besvare hovedproblemstillingen min. Forskningsspørsmål 3 er ment til å kunne diskuteres med eksisterende teorier og vil kunne konkluderes gjennom en teoretisk drøftelse.

1.4 Avgrensing

Oppgaven er avgrenset til ISO-14001 sertifisering med virksomhet innen industrien. Dette er fordi jeg mener dette er den type produksjon som er det mest forurensende i forhold til miljø. Andre aspekter kunne eksempel vært logistikk. Jeg avgrenset også empirien til Mo industripark fordi jeg på forhånd hadde kjennskap til bedrifter med ISO-14001 sertifisering. Jeg opplever også dette som svært gunstig, å komme i kontakt med bedrifter i nærmiljøet, som gjør informasjonskildene enklere å nå.

1.5 Oppgavens struktur

Kapittel to starter med en presentasjon av den teorien jeg har benyttet meg av for å løse problemstillingen og de påfølgende forskningsspørsmålene. Kapittelet avsluttes med en diskusjon av teorien samtidig som et teoretisk rammeverk for analysen skal komme fram her. Kapittel tre tar for seg hvilke metoder som er benyttet. En kort presentasjon om hvordan jeg har gått frem for å innhente meg informasjon til denne oppgaven.

Først og fremst gjelder dette informasjon i forbindelse med intervjuer. I påfølgende kapittel blir empiriske resultater presentert. Kapittel fem vil være analysekapittelet, her vil mitt teoretiske rammeverk bli analysert mot innhentet empiri. Avslutningsvis vil jeg oppsummere mine funn, samtidig som forslag til videre forskning blir presentert her.

1.6 Bedrifter

Her vil jeg gi en kort presentasjon av bedriftene jeg har vært i kontakt med i forbindelse med den kvalitative undersøkelsen. Disse ble valgt ut på grunnlag av at de er i besittelse av ISO 14001 sertifisering. Fesil Rana Metall, Glencore, Celsa og Alcoa er bedrifter som driver innen industribransjen, alle disse er lokalisert i nærmiljøet og dermed anser jeg dem som relevant for oppgaven.

Formålet med dette er å gi leseren litt kunnskaper om bedriften for best mulig å kunne forstå hvilken produksjon bedriften har, samtidig som det gir bedre forståelse av oppgaven.

1.6.1 Fesil Rana Metal AS

FESIL-konsernet er blant verdens ledende produsenter av ferrosilisium. Konsernet har ett smelteverk i Norge: FESIL Rana Metall AS. Spesialprodukter, herunder granulerte og raffinerte kvaliteter, utgjør den vesentligste del av produksjonen.

FESIL AS behandler naturressurser som elektrisk kraft, kull, malm og mineraler til viktige industrielle produkter. Utslipp av klimagasser pr tonn fra FESIL produksjon av ferrosilisium er blant de laveste i verden. (www.fesil.com)

1.6.2 Celsa Armeringsstål

Celsa er en ledende produsent av stålprodukter i nordområdene. de produserer stålarmingsprodukter av skrapjern og er Norges største resirkuleringsbedrift. Hovedmarkedet for Celsas produkter er Norden, men de har vært tvunget til å eksportere til andre deler av verden etter finanskrisen satte sitt preg på bygningsindustrien.

(www.celsaarmeringsstaal.com)

1.6.3 Alcoa

Alcoa er verdens ledende produsent av primæraluminium og fabrikkert aluminium, samt verdens største gruvearbeider av bauksitt og raffinerikapasitet av alumina. I tillegg til å finne opp dagens aluminiumsindustri har Alcoa innovasjon stått bak store milepæler i luftfart, bilindustrien, emballasje, bygg og anlegg, kommersiell transport, forbrukerelektronikk, og industrielle markeder i løpet av de siste 125 årene. (www.alcoa.com)

1.6.4 Glencore Manganese Norway

GLENCORE

Glencore Manganese er et heleid datterselskap av det brasilianske Vale-konsernet og produserer manganlegeringer. Glencore Manganese er en av verdens viktigste produsenter av jernmalm, jern pellets og andre mineraler. Mye av selskapets suksess er basert på dens evne til å trekke på utenlandsk ekspertise og kapital, mens på samme tid beholde effektiv kontroll i brasilianske hender. (www.fundinguniverse.com)

2.0 Teori

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for teori som er valgt ut for å kunne besvare problemstillingen. Mitt mål for dette kapitlet er for leseren å kunne forstå de viktigste delene av de teoriene jeg mener er relevant for oppgaven. Dette mener jeg er nødvendig for at de skal forstå mine tolkninger og funn.

2.1 Økologisk økonomi

Økologisk økonomi har i utgangspunktet mange likhetstrekk med neoklassisk økonomi. Eksempel på dette er at begge retningene har alternativkostnaden som utgangspunkt. Alternativkostnaden defineres som det beste alternativet som må ofres når du foretar et valg. Men utgangspunktet for økologisk økonomi er ganske forskjellig i forhold til hvordan man opplever verden i realiteten. Neoklassisk økonomi ser på makroøkonomien som helheten, dermed naturen, miljøet osv. som deler og sektorer av denne helheten. I økologisk økonomi er det heller slik at man ser på makroøkonomien som en del av en enda større helhet, økosystemet jorden. dette systemet er som vi vet endelig, dette betyr at den ikke vokser og består av en forhåndsbestemt ressursmengde. Ser man bort fra en ubetydelig mengde materialer fra kolliderende meteoritter og da selvfølgelig solenergi kan vi betrakte jorden i praksis som et lukket system. (Daly and Farley 2004)

Betrakter man makroøkonomien som helheten slik neoklassisk økonomi gjør, er det ingen begrensninger for hvor mye denne kan vokse. Dette kommer som følge av at den ikke fortrenger noen ting og dermed ikke innebærer alternativkostnad. Man trenger derfor ikke bekymre seg for og må velge det nest beste alternativet fordi økonomien vokser ut i ledig plass.

I et Økologisk økonomisk perspektiv vil ikke dette være mulig, fordi man her anser at en voksende økonomi "tar plass" fra andre deler av helheten. Poenget er at økonomisk vekst har en pris, og man på et tidspunkt vil tape mer en man tjener. Passerer man forbi et punkt har man det som kalles uøkonomisk vekst, der ulempene overgår fordelene.

(Daly and Farley 2004)

For å unngå at dette skal skje er det viktig at vi finner den størrelsen på økonomien som er optimal. Hvor den er overens kommende med økosystemet på jorda.

En overgang til økologisk økonomi vil være en overgang fra en mekanisk virkelighetsforståelse, der ting kan tas ut av helheten og studeres hver for seg, til en organisk virkelighetsforståelse, der man forstår det som at alt henger sammen.

Denne måten å se ting på er blitt beskrevet som holistisk. Et holistisk perspektiv kan forklares ved at det man ikke lenger kan se på økonomisk aktivitet som bare er bestående av konkurransebasert spill mellom autonome aktører. Man er nødt til å se på dette som et samspill, hvor samarbeid og gjensidig avhengighet faktisk er essensielt. (Søvik 2011)

Det neoklassiske paradigmet er i dag dominerende innenfor økonomien. Dette paradigmet har som kjent vært igjennom mange kriser sidens den opprinnelse på 1800 tallet, finanskrisen er en av disse. Et alternativ til denne økonomien er som forklart over, økologisk økonomi. Forskjellen på disse kan forklares ved at økologisk økonomi ser på jorden som et skip i verdensrommet, hvor stabiliteten og sjødyktigheten er avhengig av dets økologiske helse, mengden avrasjoner, og designet.

Man erkjenner at man navigerer i ukjent farvann, hvor ingen kan predikere været for reisen. Dette innebærer at man ikke vet nøyaktig hva slags mengde last det er trygt å frakte, bare at om den er for tung, så vil skipet synke.

Neoklassiske økonomer ville hatt fokuset på å allokere lasten mest mulig effektivt, mens økologiske økonomer vil insistere på at man holder seg innenfor de grensene som er forsvarlig, sett ut i fra det verste mulige været man kan støte på. Bare ved å gjøre dette, kan man være sikre på at alle passasjerene har det de trenger, til en komfortabel reise. (Søvik 2011)

Ønsker man en overgang til dette paradigmet må man ta inn over seg at alt er en helhet. og at løsningen på finans, klima og andre kriser er å finne gjennom en tverrfaglig tilnærming. Dette betyr at man må ha økonomi, natur og kultur i bakhodet når man gjør vurderinger eller tar beslutninger. Arbeid, kapital og ressurser betraktes som substitutter for hverandre av de fleste neoklassiske økonomer, økologisk økonomi ser på disse som kvalitativt forskjellige.

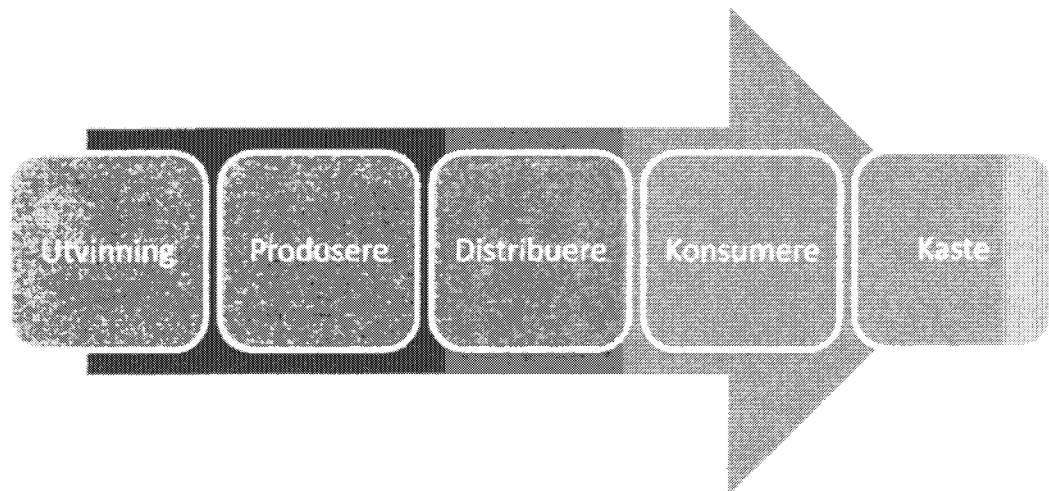
Naturen består av ressurser vi kan benytte oss av, samtidig som vi ikke kan lage substitutter for dem. (Søvik 2011)

2.2 Kretsløpsøkonomi

En variant for økologisk økonomi utviklet ved Handelshøgskolen i Bodø er kretsløpsøkonomi. (Søvik 2011)

Verdikjeden er forlenget fra en lineær til en sirkulær prosess hvor produksjon, distribusjon, forbruk og omfordeling utgjør en sirkel. (Jakobsen and Ingebrigtsen 2011)

Dagens produksjonssystem er preget av en lineær modell hvor ressurser brukes til å lage produkter som konsumeres og kastes. Dette er klare trekk fra det neoklassiske paradigmet. En slik lineær tilnærming kan illustreres med Crane og Matten sin modell.

Figur 4: Lineær ressursstrøm (Steinmo and Jakobsen 2010)

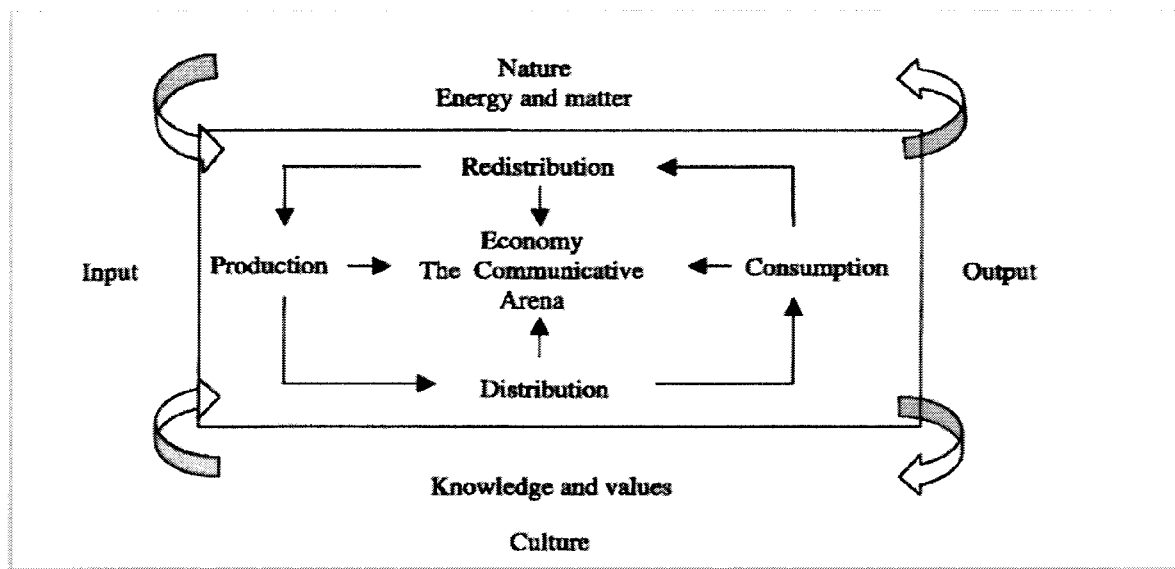
Modellen viser et mer tradisjonelt produksjonssystem der virksomheter produserer produkter som forbrukerne vil ha, dette gjør de ved å utvinne råvarer. Når forbrukeren har konsumert produktet blir det kastet. (Steinmo and Jakobsen 2010)

Denne modellen tar ikke hensyn til natur og kultur. Naturressursene brukes til produksjon og produktet blir kastet når det er «brukt opp». I denne sammenheng har Ingebrigtsen og Jakobsen (2006) utformet en ny modell som tar hensyn til output og input i prosessen.

Ove Jakobsen (2012) sier at «*kretsløpsøkonomi er en praktisk måte å oppfatte økologisk økonomi*». Å utvikle livskraftige samfunn i harmoni med en natur med langsiktig bærekraft er en del av tankegangen kretsløpsøkonomi bygger på. Denne tankegangen innebærer blant annet at fokuset må flyttes fra materiell velstand og økonomiske vekst, til å skape et samfunn med økt livskvalitet. (Westermann and Andreassen 2012)

Det økonomiske kretsløpet knyttes sammen med de kretsløpene som knytter økonomien til naturen og kulturen i den integrerte kretsløpsmodellen. Det er mulig å hevde at en velfungerende økonomi forutsetter at aktørene på markedet respekterer grunnleggende lovmessighet i naturen, og at de etterlever aksepterte verdier og normer, blant annet knyttet til rettferdighet og gjensidig tillit. (Kielland 2009)

I kretsløpsmodellen kan man skille mellom to hovedgrupper av kontekstvariabler: natur og kultur. Alle former for materialer og energi har sin opprinnelse i naturen, mens alle former for kunnskap og verdier har sitt utspring i kulturen. (Kielland 2009)

Figur 5: Den integrerte kretsløpsmodellen (Steinmo and Jakobsen 2010)

2.2.1 Natur

Med natur menes den delen av virkeligheten som ikke er utviklet av mennesker. Natur kan i denne sammenheng forklares som det motsatte av kultur. Natur består av levende og ikke-levende deler i samhandling, som påvirker hverandre likt innenfor et avgrenset geografisk område.

I kretsløpsmodellen skiller vi mellom iboende og instrumentale verdier av natur. De iboende verdiene viser at natur i seg selv representerer verdier, uten noen menneskelig vurderinger. De instrumentale verdiene i naturen blir vurdert på grunnlag av hvordan menneskene økonomisk ser på dem som verktøy. Vi tildeler instrumental verdi til naturressurser brukt som input i økonomiske produksjons prosesser som relaterer til økonomiske profitt produkter. Instrumental verdi blir vurdert ut fra noe annet enn seg selv, altså har ressursen verdi etter dens mulighet til å bli brukt til noe annet enn hva det er. Olje og gass er eksempler på dette basert på deres kilde til energi i varierte økonomiske prosesser. (Ingebrigtsen and Jakobsen 2007)

2.2.2 Kultur

Kultur er et metaforisk begrep avledet fra dyrking av jorden. Dyrking av sinnet har lenge blitt sett på som likt med dyrking av jorden, dermed fokuserte den tidlige meningen av kultur mer på prosessen enn ende resultatet. Kultur som en del av virkeligheten omfatter psykiske og mentale strukturer i sosiale system. Eksempel på sosiale system er:

- Verdier
- Normer
- Teknologi
- Institusjoner

Utviklet gjennom tradisjoner, sosial integrasjon og sosialisering. På samme måte som natur skiller vi mellom iboende og instrumental verdi av kultur. Den instrumentale delen av kultur

fremkommer når kultur blir brukt som innputt faktor i produksjon. For å forstå forskjellen er det viktig å skille kultur mellom noe vi «har» og noe vi «er». Kultur som salgsfremming er noe vi kan kjøpe, en bok eller kurs og lignende, mens kultur som en iboende verdi er noe som bestemmer vår grunnleggende verdier og definerer sammenheng på grunnlag av hvordan vi tar våre instrumentale valg. (Ingebrigtsen and Jakobsen 2007)

2.2.3 Strømningsvariabler

Strømningsvariablene er alle inngangs og utgangs faktorer som forbinder all økonomisk samhandling mellom natur og kultur. Økonomien er avhengig av, på den ene siden, materialer og energi fra naturen som inngangsfaktor, men på den andre siden vil disse materialene bli returnert til naturen når de etter sin levetid blir omdirigert fra økonomien.

Kretsløpsøkonomien bidrar til identifiseringen av problem og løsninger, den tilrettelegger for den mest effektive bruken av materialer og energi. Dette innebærer at strømningsvariabler blir omdirigert fra at økonomien burde ha slik begrenset nytteverdi slik at fremtidig bruk er verken økonomisk eller økologisk følsom. I flere tilfeller er det ikke mulig å bruke strømningsvariabler til deres fulle, hvis ikke det går gjennom flere økonomiske sirkler. (Ingebrigtsen and Jakobsen 2007)

2.2.4 Funksjoner

For å fungere optimalt krever kretsløpsøkonomi variert integrerte funksjoner. Mens strømningsvariablene referer til det som sirkulerer, refererer funksjonene til hvem som får på sirkulasjonen. De viktigste funksjonene er knyttet til utvinning av råmaterialer, produksjon og prosess osv. Økonomiske aktiviteter i en sirkel kan være lønnsomt, selv om en eller flere steg i sirkelen viser underskudd. (Ingebrigtsen and Jakobsen 2007)

Kretsløpsøkonomien ønsker å binde sammen natur, kultur og økonomi i en sirkulær verdikjede. Som forklart over er naturressurser den første innsatsfaktoren. Ved innsats av kunnskapsverdier er det mulig å produsere med minst mulige negative miljøpåvirkninger. Altså er formålet å finne løsninger hvor man i størst mulig grad utnytter nyttepotensialet i

materialet og energien slik at man får minst mulig avfall og forurensning av naturen. Dette innebærer at når et produkt er brukt, skal det sirkuleres til nye prosesser enten til gjenbruk eller gjenvinning, så langt dette lar seg gjøre.

Om det ikke lenger er økonomisk eller økologisk forsvarlig med ytterligere gjenbruk skal det benyttes til energiutvinnelse. Alle økonomiske aktiviteter trenger input fra kulturen. Input fra kulturene kan være erfaringer og kunnskap fra produksjon og utdanning. På denne måten er kulturen en viktig faktor for utnyttelse av naturressurser. Input fra kulturen blir dermed også tilbakeført til naturen via strømningsvariablene, ved at det blitt tilegnet ny kunnskap og verdier.

Samspill er en viktig faktor innen kretsløpsøkonomi, og aktørene burde gå fra makronivå til mesonivå. Dette betyr at løsninger i kretsløpsmodellen knyttes til samspillet aktørene og den fellese vinningen, fremfor hver enkelt aktørs vinning. Det er viktig for bedrifter å planlegge sine produktutviklingsprosesser i forhold til hvordan output i deres produksjon kan nyttegjøres gjennom en ny produksjon. En måte å organisere kretsløp på er å opprette kommunikative arenaer der aktører fra økonomisk sektor møter representanter fra natur og kultur.

2.3 Miljøledelse

Miljøledelse kan enkelt beskrives som forholdet mellom en virksomhet og miljøet. En virksomhets ledelse må ha et bevist syn på sitt miljøansvar, denne bevisstheten må resultere i at virksomheten foretar seg handlinger for å ivareta ressursgrunnlaget for fremtidige generasjoner. Med dette kan man legge til rette for en bærekraftig utvikling. (Westermann and Andreassen 2012)

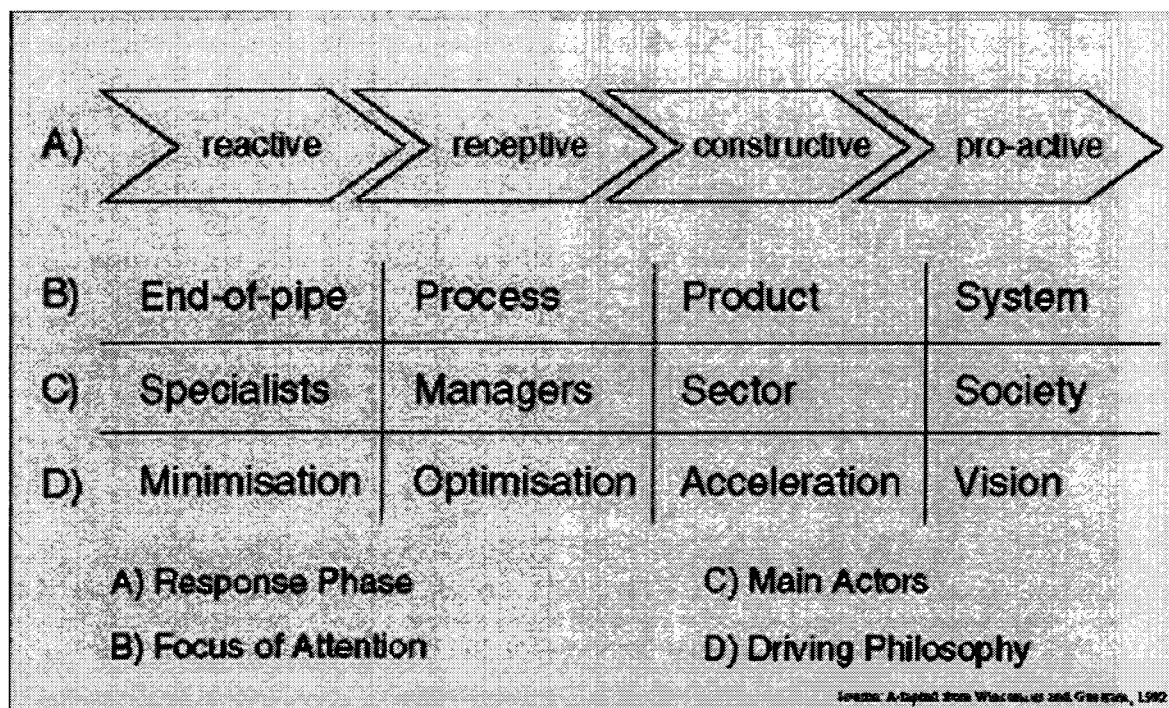
Miljøledelse er enkelt forklart at ledelsen i en virksomhet tar hensyn til miljøet i måten bedriften drives på. For å gjøre dette må bedriften være forut å se de miljøutfordringene som kan oppstå, samtidig som de søker løsninger på disse problemene.

Virksomheter som ønsker å se de utfordringene før de oppstår, vil være proaktive i forhold til miljøholdning. De ønsker selv å ta ansvar for miljøet og bruken av naturressurser slik at produksjonen går på minst mulig bekostning av miljøet.

For at en virksomhet skal kunne være proaktiv vil det være gunstig å knytte seg til andre interesser, dette kan være myndighetene, miljøorganisasjoner eller forskningsinstitusjoner. Virksomheten vil kunne innlede et samarbeid med en interessent og på den måten tilegne seg kunnskaper. Med disse kunnskapene er det mulig å utarbeide en langsiktig strategi med de miljømålsetningene bedriften har satt seg, samtidig som de må forholde seg realistisk til de kortsiktige handlingsplanene. (Westermann and Andreassen 2012)

2.4 Reaksjon på miljø og samfunnsutfordringer

Hvordan en bedrift reagerer på miljø og samfunnsutfordringer kan variere. Vi kan se på en virksomhets holdning til miljø som fire ulike stadier. Reaktiv, respektiv, konstruktiv og proaktiv.

Figur 6: Development stages in corporate response (Steinmo and Jakobsen 2010)

2.4.1 Reaktivt stadium

Virksomheter innenfor dette stadiet prøver å påvirke myndighetene til mildere lover. Og er svært passive til de miljøutfordringene som oppstår. De går ut med en holdning som ”Vi gjør det som kreves av oss, men vi liker det ikke”.

For virksomheter med denne holdningen er planleggingsperspektivet som regel under et år, som medfører at de ofte kan komme i situasjoner der de ikke er forberedt og må utføre end-of-pipe løsninger, eller kriseløsninger for å kunne klare seg gjennom, samtidig som de prøver å redusere ansvaret sitt og dermed kostnadene. I dette stadiet kan man si at motivasjon for miljø og samfunnstiltak er overlevelse. Når virksomheten må rette seg etter pålagte tiltak, leier de som regel inn eksterne konsulenter for å gjennomføre endringene.

(Steinmo and Jakobsen 2010)

2.4.2 Respektivt stadium

På dette stadiet har bedrifter innsett at de må øke sitt fokus på miljøbevissthet. Virksomheten vil innføre forebyggende miljøtiltak i stedet for som tidligere å drive brannslukking.

(Westermann and Andreassen 2012)

Virksomhetene bestemmer seg oftest for de løsninger som gir optimal gevinst på lang sikt, men man ser mye mer forebyggende tiltak enn end-of-pipe løsninger. I dette stadiet får ikke miljø- og samfunnsansvar konsekvenser for bedriftens forretningside, men foregår innenfor bedriftens etablerte rammeverk. Oppgaven med å løse miljø og samfunnsutfordringene blir en intern oppgave der lederne har ansvaret for å gjennomføre de tiltak som trengs for å tilfredsstille kravene til myndighetene. Selv om de kan velge forebyggende tiltak oppfyller de kun minstekravene til myndighetene og samfunnet. (Steinmo and Jakobsen 2010)

2.4.3 Konstruktivt stadiet

Virksomheter i dette stadiet endrer sine holdninger til miljø og samfunnsutfordringer fordi det er andre aktører på markedet som gjør det. Dette gjør de fordi de vil unngå tap av kunder samtidig som de vil vinne markedsandeler ved å ta hensyn til miljø. Dette kan de blant annet

gjøre ved å få en form for miljøprofil på sine produkter eller virksomhet som vil kunne forbedre konkurransekraften. Disse virksomhetene kan innarbeide miljø og samfunnsansvar i sin strategi, samtidig som noen av dem har utviklet ”cradle to grave”. Dette er et fenomen der de tar på seg ansvaret for sine produkter etter at de er solgt. Dette kan skje i form av samarbeid med leverandører kunder og konkurrenter om eksempelvis felles avfallshåndtering og resirkulering. For eksempel dør og vindusprodusenter som skal ha emballasje og paller i retur, etter leveranse til kunde, for nettopp å kunne bruke disse om igjen.

(Steinmo and Jakobsen 2010)

2.4.4 Proaktivt stadium

Det finnes svært få bedrifter innenfor dette stadiet. Dette er bedrifter som ofte bruker ressursene sine i samarbeid med andre miljø og forskningsinstitusjoner for å kunne løse miljøutfordringene. Disse bedriftene ønsker å internalisere miljøutfordringene som en del av kvalitetsledelsen. Disse virksomhetene utvikler gjerne langsiktige visjoner og mål, som inneholder miljøaspekter, ser forover og som gjelder for alle i organisasjonen. I dette stadiet påtar virksomheten seg selv å passe på at de ikke havner utenfor miljørammene når det kommer til ressursbruk og forurensning. (Steinmo and Jakobsen 2010)

Hvordan vi kan få virksomheter til å bli mer proaktiv i sin handlingsplan i forhold til miljø, i en verden som preges av økonomiske kriser og et forbrukersamfunn som krever store ressurser fra naturen. Svaret på dette kan være at miljøledelse må være, og trolig er lønnsomt. Det vil si at den økonomiske gevinsten med å innføre miljøledelsessystemer kommer i tillegg til de etiske motivene virksomheten etterlever. Denne økonomiske gevinsten kan komme som blant annet konkurransefortrinn, reduserte utgifter, innpass i anbudsrunder og så videre. De fleste miljøstyringssystemet har ulike sertifiseringer som viser virksomheters miljøbevissthet og miljøarbeid. (Westermann and Andreassen 2012)

2.5 Drivkrefter for miljø og samfunnsansvar

Corporate Social Responsibility (CSR) handler om at bedrifter skal ta ansvar ut over det å skape økonomiske verdier. Bedrifter har alltid møtt krav om at de skal ha en ansvarlig fremferd ovenfor resten av samfunnet. Myndigheter har gjort forsøk på å regulere hvordan næringslivet påvirker samfunnet. Et eksempel på et slikt forsøk er å forby eller avgiftsbelegge handel med visse varer, som alkohol og tobakk.

Bedrifter skal bidra til fellesskapet gjennom skatter og avgifter samtidig som de skal ta vare på sine ansatte. Men det finnes også andre som prøver å påvirke bedriftenes fremferd. Sosiale bevegelser er eksempel på dette.

Bedriftenes ansvar for samfunnet har vært diskutert over lengre tid. I USA i 1950-60 årene handlet det om den enkelte bedriftsleders moralske ansvar, om filantropi og at velstående bedriftseiere var forpliktet til å understøtte samfunnets mindre heldigste.

Senere ble diskusjonen rettet mer inn på at det skulle være et gjensidig avhengighetsforhold mellom bedrift og samfunn. I dag dreier diskusjonen seg i større grad om bedriftenes plass i samfunnet mer generelt. Denne innfallsvinkelen dreier seg om at bedrifter opererer på grunnlag av en tillatelse fra samfunnet, og må derfor prøve å tilfredsstille samfunnets behov og forventninger.

Samfunn og næringsliv vil være avhengig av hverandre da næringslivet er avhengig av aksept fra samfunnet for å ha eksistensberettigelse, mens samfunnet er avhengig av næringslivet for å ha arbeidsplasser og inntekter til staten. Dagens begrep om bedrifters samfunnsansvar henviser til bedrifters rolle i en mer omfattende samfunnsmessig sammenheng. Bedrifter opererer ikke i et isolert marked, men påvirker og påvirkes av en kultur, et lokalsamfunn og et politisk system. Med globaliseringen av økonomien må bedrifter være en del av flere kulturer, lokalsamfunn og politiske systemer. Bedrifter må holde seg innenfor de lover og regler som finnes i samfunnet. Men bedriftens samfunnsansvar går utover de lover og regler som finnes. Det finnes to typer samfunnsansvarlig strategi.

- Ledelsen kan mene bedriften har et etisk ansvar for samfunnet som går ut over det lovregulerte. Enkeltmennesket mener på samme måte at god etikk krever mer enn å rette seg etter loven.
- Ledelsen i en bedrift kan mene at en samfunnsansvarlig strategi gir god mening rent forretningsmessig, med tanke på risikostyring. Tanken på sitt

eget offentlige omdømme føret til at bedriften kan ha egeninteresse av en samfunnsmessig strategi.

For mange bedrifter er spørsmålet *hva* ansvaret deres består i og *hvordan* de skal ivareta det, ikke om de har et ansvar. Men det vil være unaturlig å anse etiske hensyn og lønnsomhetshensyn som gjensidig utelukkende. (Carson and Kosberg 2003)

2.5.1. Miljøpolitikk

Miljøpolitikk er studiet av samfunnsmessige årsaker og virkninger av miljøproblemer med fokus på etablering, utvikling, gjennomføring og effekten av miljøpolitiske løsninger på disse problemene. Miljøpolitikk er i praksis regler, strategier eller planer i offentlige, private virksomheter og grupper, aktiviteter med sikte på målene om å forebygge, redusere eller dempe skadelige effekter på natur og naturressurser. Men også sikre at menneskelige lagde endringer i miljøet ikke har skadelige effekter på mennesker. (Buren 2013)

Miljøpolitikk kan ofte bli betraktet som "soft politics"- et slags overskuddsfenomen for å tilfredsstillе myke verdier, knyttet til naturens egenverdi, solidaritet på tvers av generasjoner, naturglede og klassisk naturvern. Samtidig er miljøspørsmål i realiteten "hard politics". Den moderne vitenskapen forteller oss tydeligere enn noensinne, at miljøpolitikk må regnes som sikkerhetspolitikk og sees i tett sammenheng med langsiktig økonomisk politikk.

Klimaforskere, biologer, miljøøkonomer og landbruksforskere har vist oss at en omstilling av samfunnet er nødvendige for å avverge eksistensielle trusler mot samfunnet vårt. Trusler som kan rasere den velferden og tryggheten vi tar for gitt og nyter godt av i moderne samfunn. (Gaupset 2012)

2.6 Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling kan defineres på mange måter. En definisjon fra Our Common Future (1987), også kjent som Brundtland-rapporten er ofte brukt.

Bærekraftig utvikling er en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Enkelt forklart betyr dette at man må sikre rettferdighet mellom generasjoner, og benytter seg av føre var prinsippet. Men i Brundtlandrapporten spesifiserer at man ikke bare kan ha fokus på natur. Det trekkes i denne rapporten også inn rettferdighetsspørsmål. Her kommer det frem at forutsetningen for en langvarig bærekraftig utvikling må legge til grunn en rettferdig utvikling og rimelig fordeling av ressursene i dagens samfunn. (Nystad, Jaminon et al. 2008)

Zadek 2001 skiller mellom sterk og svak bærekraft. Med sterk bærekraft menes det at de enkelte godene ikke er substituerbare, godene skal hver for seg være bærekraftige. Dette lar seg forklare ved at naturressurser som bruke må enten være fornybare eller betinget fornybare. Ved betinget fornybar må ikke uttaket av naturressurser bli mer enn etterveksten.

Svak bærekraft vil la seg forklare med at de enkelte ressurser kan utnyttes så lenge det lønner seg. Forutsetningen er at ressursene er gjensidig substituerbare, det vil si at når det blir for lite av en ressurs, blir andre ressurser tatt i bruk for å tilfredsstille det aktuelle behovet. (Nystad, Jaminon et al. 2008)

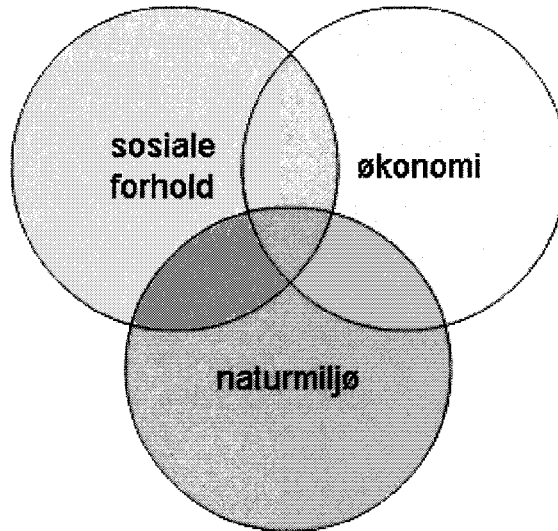
Stadig flere mener at de samfunnsmessige utfordringene vi i dag står ovenfor ikke kan la seg løse av klassiske teorier og modeller. Dette kan illustreres ved at verdens befolkning i dag er stadig økende samtidig som forbruket per innbygger er i stor vekst. Dette fører da til stadig større press på naturen. Vi har fått mange endringer i økonomien de siste årene, disse endringene er med på å skape begrepet «Ny økonomi».

Carson og Kosberg har valgt å dele denne nye økonomien opp i en smal og en bred definisjon. Den smale definisjonen tar for seg de teknologiske endringene, informasjon og kommunikasjon. Mens den brede definisjonen tar for seg miljøaspektet og kan defineres som: *«en samfunnsmessig revolusjon, med radikal innvirkning på både stat og næringsliv, og på alle aspekter ved våre liv og vårt forhold til oss selv og andre».*

Den nye økonomien bygger på samspill mellom økonomi, natur og kultur. Ser vi på disse som et helhetlig bilde av bærekraftig utvikling må vi samtidig se disse tre som en samlebetegnelse for den totale samfunnsutviklingen. (Westermann and Andreassen 2012)

Debatten mellom de som mener at høyest økonomisk vekst må vektlegges og de som mener kultur og natur verdiene er de som må vektlegges har det resultert i en ny variant av

bærekraftig utvikling. De endringene som må til vil ikke la seg gjennomføre om det ikke er klart samspill mellom økonomi, natur og kultur. (Westermann and Andreassen 2012)

Figur 7: Bærekraft <http://www.naturfag.no/side/vis.html?tid=616447>

2.6.1 Økologisk bærekraft

Økologisk bærekraft betyr at utviklingen må skje på naturens prinsipper, dette betyr at produksjon og forbruksmønster ikke må svekke økosystemets kapasitet og mangfold. (www.sweco.no) For at dette skal være mulig må menneskeheten tilegne seg kunnskaper om hvordan naturen fungerer, men det vil også være like viktig at man respekterer de begrensningene naturen setter for oss. (Ingebrigtsen and Jakobsen 2004)

2.6.2 Økonomisk bærekraft

Kan forklares ved at man tilfredsstiller menneskelige behov ved å holde et produksjonsnivå av varer og tjenester som tilsvarer etterspørselen. Dette betyr at knappe ressurser må utnyttes

mye mer effektivt, gjennom smarte løsninger, gjenbruk og prosesser som reduserer tap i verdikjeden. (www.sweco.no)

2.6.3 Sosial bærekraft

For å forklare hva sosial bærekraft er, kan man benytte seg av Brundtland rapporten som mener at forholdet mellom økonomi og kultur kan beskrives som;

«Economic and social development can and should be mutually reinforcing. Money spent on education and health can raise human productivity. Economic development can accelerate social development by providing opportunities for unprivileged groups or by spreading education more rapidly»

Dette kan forklares med at bærekraft vil kunne oppnås hvis samfunnet på en innsiktsfull måte bruker den opptjente kapitalen for å påse at nåværende og fremtidige generasjoner oppnår et høyt velferdsnivå. (Westermann and Andreassen 2012)

3.0 Metode

3.1 Forskningsmetodikk

Metode, av det greske *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

I Følge Johannessen, Kristoffersen et al. (2005) dreier metodelæren seg blant annet om hvordan vi kan gå fram for så langt som mulig å undersøke om våre antakelser er i overensstemmelse med virkeligheten eller ikke.

Gjennom dette kan man se at valg av forskningsmetode vil påvirke hva som er funnet gjennom forskning. Dermed valg av metode er avgjørende når det gjelder å skape konvergens av problemstillinger, teori, analyse og resultat. (Salamonsen 2009)

3.2 Valg av undersøkelsesmetode

I dette kapittelet skal jeg prøve å skape en link mellom de teoretiske tilnærmingene jeg har valgt, med en passende metodisk fremgangsmåte. Valg av metode er delvis avhengig av hva man skal undersøke nærmere, og hvordan forskningsspørsmål blir formulert.

Dette kan betraktes som en strategi som forskeren legger opp for å samle inn relevante data på best mulig måte. Valg av metode må derfor vurderes kritisk av forskeren i forhold til den metoden som vil ha størst nytte for oppgaven han prøver å besvare. Om problemstillingen ikke lar seg besvare ved hjelp av kun ett metodevalg, kan det være aktuelt å kombinere ulike metodiske tilnærminger for å prøve og belyse problemstillingen fra flere vinkler.

Jeg mener, etter min vurdering, at problemstillingen min best kan besvares ved hjelp av sekundærdata som det empiriske grunnlaget. Sekundærdataen vil være av både kvantitativ og kvalitativ karakter. Problemstillingen burde, etter min oppfattning, belyses fra ulike perspektiver. Med det mener jeg at det er viktig å se på ulike synspunkter og faglige disipliner.

Jeg har derfor valgt i min oppgave og benytte meg av case som forskningsdesign. Men jeg har også funnet det relevant å legge vekt på en hermetisk tilnærming i mitt forskningsarbeid.

3.3 Casedesign

Case-studier kan defineres som «*Studiet av et avgrenset empirisk fenomen som trekker slutninger om empiriske sammenhenger til bredere univers*» hvor caset kan defineres som «*et fenomen som eksisterer i en gitt kontekst*» (Sandvær, Antonsen et al. 2011)

Ordet "Case" kommer fra latin og betyr «tilfelle» Casedesign er en forskningsdesign som innebærer at man studerer en eller flere caser over tid gjennom detaljert og omfattende datainnsamling. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

Det er fire hovedkarakteristikker som kjennetegner case-studiet;

Caset skal reflektere en situasjon, hendelse eller et fenomen. Resultatet av et casestudium skal være en komplett beskrivelse av fenomenet som studeres. Økt kunnskap om et fenomen

gjennom case studie, skal kunne gi mulighet til utvikling av ny kunnskap om fenomenet. (Steinmo and Jakobsen 2010)

Kildene i case-studier er tid og stedsavhengige. Jeg har valgt å benytte meg av deler fra de komponentene som Yin (1994) beskriver som spesielt viktig ved gjennomføring av case-studier. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

1. Forskningsspørsmål: Hvordan og hvorfor spørsmål egner seg best til casedesign.
2. Teoretiske antakelser: Forstås med at forskeren ofte gjør seg noen antakelser om de grunnleggende spørsmålene. Her skal det utarbeides hypoteser eller teoretiske rammeverk som kan benyttes.
3. Analyseenheter: Hvordan definerer man enheter. Hva skal fenomenet, eller caset være.
4. Den logiske sammenhengen mellom data og antakelsene: i denne delen skal man prøve å skape en link mellom den teoretiske dataen og hypotesen på en logisk måte. Yin anbefaler å bruke beskrivende casestudium hvis en ikke har noen teoretiske antakelser på forhånd.
5. Kriterium for å tolke funnene: Her skal man skal tolke funnene opp mot allerede eksisterende teorier på området.

Hvis man følger disse komponentene kan man velge å beholde eksisterende teori, modifisere og videreutvikle eksisterende teori eller skape en helt ny teori. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

3.4 Fenomenologi

Som kvalitativt design betyr fenomenologisk tilnærming og utforske og beskrive og deres erfaring med og forståelse av, et fenomen. Målet med denne type forskningsdesign er å få innsikt i andres livsverdier. For å forstå verden må vi forstå mennesket.

I følge Creswell (1998) er de viktigste punktene i fenomenologisk design (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004):

3.4.1 Forberedelse

Forberedelsen til en undersøkelse bygger på erfaring og kunnskap. Forskeren skal forsøke og først mennesket innenfra. Dette betyr at forskeren ønsker å finne ut hvordan undersøkelsesobjektet har tolket opplevelsen og hvordan erfaringer han har gjort seg. Det finnes ingen «rette» tolkninger, tolkningen forskeren gjør seg kommer også helt an på hva han/hun er interessert i.

3.4.2 Datainnsamling

Forskeren samler inn data fra individer med erfaring fra fenomenet som studeres. Mennesker møter et fenomen, en tekst eller andre mennesker med et sett forutinntatte holdninger og meninger. Det er disse holdningene og meningene som avgjør hvilke meninger vi finner i fenomenet. Det er derfor viktig at forskeren forsøker å forstå mønsteret i informantens forståelse av fenomenet.

3.4.3 Analyse og rapportering

Intervjuene skal transkriberes i sin helhet som grunnlag for analysen. Analysen består av flere steg, forskeren danner seg et helhetsinntrykk for så å identifisere og plukke ut hvilke fenomener som gir mening for informantene. Dette er svært viktig for å kunne redusere datamengden slik at det er mulig håndtere stoffet analytisk. Til slutt må forskeren sette sammen alle intervjuene for å danne et helhetlig inntrykk om fenomenet. Når resultatet skal presenteres må også analyseprosessen beskrives slik at leseren blir kjent med den.

3.5 Innsamling av data

Når man skal samle inn data benytter man seg som regel av ulike kilder, eksempler på ulike kilder kan være observasjoner, dokumenter eller bøker osv. Denne oppgaven bygger i hovedsak på sekundærdata men også intervjuer.

Data som samles inn skilles som regel mellom to typer, primærdata og sekundærdata.

Forskjellen på disse er at primærdata er ny data som samles inn, mens sekundærdata er samlet inn av andre. (Andresen 2007)

I denne oppgaven vil sekundærdata være den største kilden til informasjon. Her kan blant annet Statistisk sentralbyrå (SSB) nevnes som en av kildene.

Den delen av oppgaven som omhandler primær data er samlet inn ved hjelp av intervjuer. Grunnet manglende erfaring rundt temaet var det gunstig i forhold til temaet for oppgaven å benytte seg av kvalitative intervju, disse ble utført på en delvis semi - strukturert måte slik at det var mulig å følge opp interessante temaer eller tråder om de dukket opp under intervjuet.

I den kvalitative delen ønsker jeg å få frem mer personlige meninger til de utvalgte bedriftene, finnes det noen sammenhenger i holdningene til respondentene, er disse holdningene miljøbeviste er de mer pengerelatert. Jeg ønsker en dypere forståelse i hvorfor bedrifter velger en slik miljøsertifisering.

3.6 Prosessen

Som nevnt ovenfor bygger denne oppgaven på både empiriske og teoretiske data.

Avgrensningen på oppgaven er å se på hvilke implikasjoner innføringen av miljøstyringssystem har for en industribedrift.

3.6.1 Intervjuguide

For å få struktur på intervjuene, slik at jeg greier å holde fokuset på problemstillingen og forskningsspørsmålene, har jeg valgt å utforme en intervjuguide. Denne intervjuguiden sendte jeg på forhånd til intervjuobjektene slik at informantene kunne forberede seg. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

Jeg mener dette gjør meg i bedre stand til å svare på problemstillingen, samtidig som dette fører til en bedre kvalitet på datamaterialet mitt. Under utformingen av intervjuguiden har jeg valgt å følge strukturen til Johannessen, Kristoffersen et al. 2004.

3.6.2 Innledning

Presenterte meg selv og oppgaven jeg skriver. La fram problemstillingen/temaet jeg undersøker. Så informerte jeg om at informanten har rett til å avbryte intervjuet når som helst, om det skulle være ønskelig. Innledningsvis forklarte jeg også om informantens vilkår i forhold til konfidensialitet, samtidig som jeg informerte om muligheten til anonymitet.

3.6.3 Faktaspørsmål

I denne fasen skal man prøve å danne en relasjon til og tillitsforhold til informanten, ikke skremme/provosere han/henne men vaskelige spørsmål. Jeg stilte enkle spørsmål som omhandlet historien til bedriften, og generelle spørsmål til informanten om jobb og karriere. Spørsmål som hadde enkle svar.

3.6.4 Kompliserte og sensitive spørsmål

Selv om man oppnår en god relasjon med informanten, er det viktig at man er varsom med slike spørsmål. Disse burde unngås om de ikke har direkte relevans med oppgaven. Min oppgave dreier seg om miljøsertifisering, bedriftens miljøholdninger og om hvorfor de har anskaffet seg en slik sertifisering. Dette er et tema som oppfattes som en positiv handling fra bedriften, og vil ikke føre med seg noen form for negativ tone. Jeg var oppmerksom på at det kunne oppstå og var forberedt på å avslutte med noen nøytrale spørsmål om tonen skulle bli negativ.

3.6.5 Avslutning

Det er viktig å avslutte intervjuet på en ordentlig måte. Jeg satt av tid på slutten til avsluttende kommentarer, oppklaring og eventuelle uklarheter. Jeg sjekket med informanten om det var noen spørsmål eller kommentarer avslutningsvis. Jeg klargjorde også med informanten om at jeg kunne oppsøke de igjen dersom jeg trengte mer informasjon.

Til slutt takket jeg for at informanten tok seg tid til meg, og at han/hun om ønskelig kunne lese gjennom oppgaven og komme med tilbakemeldinger før oppgaven leveres inn. Dette var noe jeg gjorde med samtlige informanter, og anser det som en kvalitetssikring av min empiri.

3.7 Gjennomføring av intervju

Det er viktig å spesifisere hvilke struktur intervjuet skal ha. Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 deler inn strukturen i et intervju i tre deler:

- Ustrukturert,
- Semistrukturert
- Strukturert

Jeg har gjennomført semistrukturert intervju hvor jeg hadde utarbeidet et overordnet intervjuguide som jeg benyttet meg av som utgangspunkt for intervjuene, men tema, spørsmål og rekkefølge varierte noe underveis. Jeg mente gjennomføring av denne typen intervju i min oppgave ville være gunstig fordi jeg enklere kunne få frem informantenes praktiske kunnskap, og vurdere deres innfallsvinkler, samtidig som vi hadde et rammeverk som sikret at jeg fikk svar på det jeg trengte i forhold til problemstillingen.

Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 påpeker flere faktorer man må tenke når man skal gjennomføre intervju. En av disse faktorene er miljø. De hevder at kjente omgivelser for informanten og kan øke sjansen for at han/hun vil åpne seg mer. Dette var noe jeg hadde i bakhodet når jeg avtalte intervjuene, og begge intervjuene mine ble avtalt gjennomføring på informantenes arbeidssted.

Det blir også påpekt av Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 at det er viktig å forberede seg godt til intervju. Dette gjorde jeg ved å lese godt gjennom spørsmålene mine slik at jeg kunne de godt, jeg forberedte meg også på svar på spørsmål som jeg trodde informanten kom til å spørre om. Jeg forberedte meg også i forbindelse med at jeg selv måtte ta notater underveis i intervjuet samtidig som jeg stilte spørsmålene.

Jeg utførte intervjuet på min samboer i forkant slik at jeg kartla meg et tidsperspektiv på hvor lenge intervjuet ville vare. Når jeg viste dette kunne jeg ved første henvendelse til informantene oppklare med dem ca. hvor lenge dette intervjuet kom til å ta.

Under intervjuene fokuserte jeg på å holde øyekontakt og vise interesse. Jeg konsentrerte meg om å lytte og i minst mulig grad legge føringer for informantenes egne meninger og følelser i intervjusituasjonen.

For å forsikre meg at jeg fikk med meg all data som kom fram under intervjuet, benyttet jeg meg av båndopptaker. Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 påpeker at det er viktig å plassere båndopptakeren nært informanten, men man skal unngå å plassere den rett overfor informanten da dette kan oppleves som et avhør eller konfrontasjon.

Andre ting jeg fokuserte på under intervjuet var å snakke tydelig, dette for å få et mest mulig forståelig materiell. Jeg sendte også i etterkant empiriteksten til informantene. Dette for å kvalitetssikre empirien, men også for å kunne ta med eventuelle endringer eller tilbakemeldinger samtidig som jeg fikk en godkjenning på det jeg hadde skrevet.

3.7.1 Utvalg

Når man skal gjennomføre intervju er det som regel ikke bare respondentenes svar som vil være interessant, men også hvordan disse svarene kan representere hele populasjonen. Altså målgruppen de representerer. Når man utfører slike undersøkelser er man som regel ute etter data som kan generaliseres, slik at det er mulig å trekke slutninger som gjelder langt flere enn de som var deltakende i undersøkelsen. (Westermann and Andreassen 2012)

Hvem og hvor mange informanter man ønsker å velge ut, avhenger av forskningsspørsmålene. Utvelgelsen man gjør her er svært viktig i all forskning fordi prosessen har stor innflytelse på analysen av dataen. I kvalitative undersøkelser er det hensiktsmessig å få frem overførbare kunnskaper, samtidig som det er viktig å få mer kunnskaper om fenomenet man undersøker. Rekrutteringen har derfor et klart mål. Dette kan kalles «purposeful sampling» eller strategisk utvelgelse av informanter. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

I min oppgave var det ganske klart hvem populasjon var. Altså de virksomheter som har ISO 14001 sertifisering. Jeg avgrenset også oppgaven i forhold til bransje som gjorde det litt vanskeligere å finne aktuelle informanter. Et annet sentralt kriterium for meg var at virksomheten skulle drive innen industribransjen.

Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 påpeker flere måter å sette sammen strategisk utvelgelse på. En av disse måtene er ekstremt og/eller avvikende utvalg. Dette vil si at man velger personer eller tilfeller som innehar rikelig med informasjon fordi de er ekstreme,

spesielle eller avvikelnde i forhold til andre. Jeg ønsket å komme i kontakt med bedrifter som har en ISO-14001 sertifisering samtidig som de driver virksomhet innenfor industribransjen.

3.8 Analyse av data

Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene satte jeg meg ned å begynnte å transkribere intervjuene i sin helhet men også for å få en oversikt og begynne å systematisere de dataene jeg hadde fått. Yin nevner i Johannessen, Kristoffersen et al. 2004 tre måter man kan knytte data med de teoretiske antakelsene.

Mønstermatching:

Denne måten søker etter mønstre, mening eller sammenhenger som passer sammen. Hvis et empirisk basert mønster i data passer sammen med et forutsagt mønster, kan man si at det foreligger høy grad av det Yin (2003) kaller mønstermatching. Hvis et mønster basert på empiriske data passer inn med det mønsteret forskeren har prediket i form av antagelser og teoretiske begreper, kan dette også indikere at forskningen oppfyller kravet om intern validitet ((Johannessen, Kristoffersen et al. 2004) S. 217)

Forklaringskjeder:

Denne metoden dreier seg om å bygge en opp en teoretisk forklaring rundt casen. Målet med denne metoden er ikke nødvendigvis en konklusjon for den konkrete casen, men å utvikle teorier for videre forskning.

Tidsserieanalyse:

Ved å analysere data i forhold til enkle, komplekse eller kronologiske tidsperioder, vil forskeren kunne lage mange ulike mønstre og kategorier. (Johannessen, Kristoffersen et al. 2004)

Ved bruk av denne metoden er det mulig å kaste lys over forskjellige tidsintervaller eller andre forhold som er avhengig av tid.

Jeg mener at ett av målene med denne oppgaven skulle være å se mønstre ved min case som passer overens med mine teoretiske antagelser; mønstermatching.

3.9 Sekundærdata

Jeg har benyttet meg av sekundærdata som har vært relatert til min problemstilling. Denne oppgaven har sin hovedtyngde innenfor denne datainnsamlingsmetoden. Jeg har anvendt en stor del relevant litteratur fra spesialiseringen min, økologisk økonomi.

Aktuelle fokuspunkter har vært Kretsløpsøkonomi, miljøledelse og CSR. Annet tema har vært økologisk økonomi. For å skaffe meg informasjon om disse temaene har jeg benyttet meg av en god del faglitteratur, artikler og biblioteket ved UIN sitt arkiv. Utover dette har internett vært hyppig brukt, blant annet for å besøke ISO og informantene sine hjemmesider.

Men siden sertifiseringen er et fenomen som oppstod for en del år siden, har jeg også benyttet meg av statistikker blant annet fra ISO og andre forskningsartikler om dette temaet, google scholar har vært et godt hjelpemiddel. Jeg mener bruk av sekundærdata i form av ISOs sin statistikkbank vil tilegne meg nøytrale og pålitelige dataer, som ikke på noen måte er farget av andre forskere sine oppfatninger. samtidig som dette vil være tids- og kostnadsbesparende for meg ved at jeg selv går inn og finner de statistikkene jeg trenger.

3.10 Evaluering av data

Evaluering kan forklares som systematisk innsamling av data for å undersøke om prosjektet skapte endring, om det hadde noen form for virkning, eventuelt hvordan virkningen ble.

Evaluering av kvalitative undersøkelser burde i følge Guba og Lincoln vurderes på en annen måte enn kvantitative undersøkelser. Begreper som pålitelighet, troverdighet overførbarhet og overensstemmelse blir brukt som mål på kvalitative undersøkelseropplegg.

4.0 Analyse

I denne delen vil jeg drøfte mine empiriske funn mot teorikapitlet.

4.1 Analyse av Forsknings spørsmål 1.

Forsknings spørsmål 1 er ment for å belyse de holdninger og verdier som bedriften har i forhold til miljøsertifisering og lyder; Hvordan forholder bedriftsledelsen seg til miljøsertifisering? Hvilke verdier opplever de en slik sertifisering har?

Et av de viktigste spørsmålene i min intervjuguide var;

Hva var årsaken til at dere i første omgang valgte å miljøsertifisere dere?

Det mener jeg er et viktig spørsmål i forhold til grunnlaget bedriften har for sertifisering. Informantene var litt diffuse på dette spørsmålet da noen fikk sertifisering for lenge siden og personene som jobbet med det da hadde sluttet i bedriften. Mens de bedriftene som ble sertifisert i senere tid forklarte at bransjen de jobbet i førte til mye forurensing og utslipp som førte til at de måtte ha bedre kontroll for å kunne etterleve de ytre miljøkravene. Da mente de det var gunstig å innføre sertifisering som gjorde at de fikk opp prosedyrer og systemer som gjorde det lettere for dem å holde oversikt.

Ut fra de svarene jeg har fått på dette spørsmålet fra informantene mine, tolker jeg det slik at ingen av bedriftene hadde en proaktiv holdning til miljøet. De havner heller et sted midt mellom respektivt og konstruktiv holdninger. Jeg mener bedriftene burde plasseres der fordi de har valgt å sertifisere seg, men da de fikk sertifisering var det mest for å få kontroll over

eget utslipp slik at de kunne forholde seg til de lover og regler som fantes i samfunnet. Ikke fordi de ønsket å stå frem som eksempel som miljøbeviste bedrifter.

Bedriftene forholder seg til sertifiseringen på en måte der sertifiseringen er der for å hjelpe dem. Dette er den jo også i og for seg, men som nevnt i teorikapittelet skal CSR være et gjensidig rammeverk. Altså informantene mine forklarer at de ønsket å sertifisere seg fordi de ville være i stand til å forholde seg til lover og regler satt av myndighetene. Men bedriftene sier ingen ting om at de ønsker å endre driften fordi de vil gjøre forurensningen minst mulig. Dette kan da tolkes som at bedriftene ikke tar sitt samfunnsansvar utover det som de er pålagt.

De siste årene har det jo som nevnt vært diskutert hvilken plass bedriften har i samfunnet generelt. Så i forhold til dagens diskusjon om CSR vil bedriftene drive sin virksomhet med tillatelse fra samfunnet, fordi de følger lover og regler. Her kan man sette et spørsmålsteget rundt troverdigheten til ISO- sertifiseringen, men dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

En bedrift som fører en miljøledelse på et internasjonalt nivå oppleves som en miljøbedrift. Dette betyr at bedriften tar hensyn til de behovene samfunnet har og kan tilfredsstille dagens krav gjennom dette. Hvilke verdier bedriften ser i dette er heller en annen. Bedriftene opplever at verdien til sertifiseringen ligger i at de får beholde eksisterende markeder samt at noen mener sertifiseringen har åpnet opp en del nye.

Det kommer frem at den største verdien er økonomisk som følge av at de kan beholde og/eller utvide markedene sine. For en bedriftsleder mener jeg dette vil være naturlig for ham/henne å vurdere som den største verdien.

ISO 14001 er verdens mest anerkjente rammeverk for miljøstyringssystemer som hjelper organisasjoner både å administrere bedre virkningen av sine aktiviteter på miljøet og å demonstrere god miljøforvaltning. Men ingen av informantene angir miljøforvaltning som en verdi av sertifiseringen. Holdningen til bedriftene opplever jeg som rent økonomiske.

ISO 14001 skal fremme bærekraftig utvikling. Ingen av informantene påpekte at de så verdier i miljøbesparelse, de ser at de kan oppfylle kundenes krav til miljøbesparelser.

For å svare på forskningsspørsmålet mitt mener jeg at bedriftene har en konstruktiv/respektiv holdning til miljø. Ingen av bedriftene ønsker å være ledende på miljøaspektet, heller ingen bedrifter har noen langsiktige mål i forhold til sertifiseringen.

Jeg opplever at samtlige av mine informanter kun ser verdier i hva kundene krever av dem, altså de ønsker kun å oppfylle ytre krav. Alle påpeker at markedet ønsker de skal ha sertifiseringen noe som da er lønnsomt for dem da de tilegner seg større markedsandeler. De ser også en stor verdi i forhold til muligheten de har til å reklamere bedriften som «grønn», da alle informantene klart presiserte at ISO 14001 er god reklame.

4.2 Analyse av forskningsspørsmål 2

Forskningsspørsmål 2 var som følger;

Er miljøpolitikk Økonomipolitikk?

Her har jeg tatt utgangspunkt i informantenes svar samtidig som jeg har vurdert de svarene jeg har fått og holdningene til bedriften i forhold til CSR, ISOs egne definisjoner av miljøpolitikk og ”greenwashing”.

ISO 14001 kan i følge Jørgensen 2001 betraktes som en minimumsstandard. Dette kan forklares med at standarden er et resultat av hva ISO medlemmene kunne godkjenne.

Da ISO- 14001 ble utarbeidet var 90% av representantene industritilknyttet. Dette kan bety at representantene kunne ha interesse i at formuleringene i standarden. Standardene ble formulert slik at de ga hver enkelt virksomhet frivillighet og fleksibilitet med så få krav som mulig, samtidig som det heller ikke stilles noe krav til offentliggjørelse av bedriftens miljøprestasjon. Men det må merkes at hvis en bedrift er ISO 14001 sertifisert, og det ikke er mulig å dokumentere konkrete miljøforbedringer, vil virksomheten også kunne miste troverdighet til andre aktører, som kunder, myndigheter og leverandører, og kan til slutt miste sin sertifisering. (Jørgensen 2001)

På hjemmesiden til ISO blir det forklart at noen av fordelene til å ta i bruk ISO 14001 sertifisering er :

The benefits of using ISO 14001:2004 can include:

- *Reduced cost of waste management*
- *Savings in consumption of energy and materials*
- *Lower distribution costs*
- *Improved corporate image among regulators, customers and the public*

Altså blir ikke miljøforbedringer nevnt som en av fordelene for å bruke ISO 14001. ISO selv legger vekt på at sertifiseringen skal oppleves som lønnsom for bedriften både med reduserte kostnader innenfor avfallshåndtering, energi og materialbruk og distribusjonskostnader. Samtidig som de påpeker at en slik sertifisering skal forbedre bedriftens ”image” blant kunder og offentligheten.

ISO selv lokker da med økonomisk lønnsomhet for å skaffe seg sertifiseringen.

Bedriften selv kan se en egeninteresse av å skaffe seg en slik sertifisering. Dette med bakgrunn i bedriftens samfunnsansvar (CSR). Det har tidligere vært forklart at bedriftens samfunnsansvar i dag dreier seg om at bedrifter skal tilfredsstillе samfunnet. En slik miljøsertifisering faller inn under den ene samfunnsansvarlige strategien som blir påpekt i CSR. Denne strategien går ut på at man går ut over de lover og regler som finnes og bygger en samfunnsmessig plan. Dette har bakgrunn i at bedriften mener dette har rent foretningmessig gevinst, tette med tanke på offentlig omdømme.

ISO organisasjonen kan spille på noen av disse faktorene når de reklamerer for sin egen sertifisering som svært lønnsomt samtidig som de påpeker at det vil gi bedriften godt omdømme offentlig. Altså vil bedriften kunne sertifisere seg for å prøve å skape en mer lønnsom virksomhet, samtidig som de vil virke «grønnere» i samfunnets sitt øye.

”Greenwashing” vil være et interessant uttrykk i denne sammenhengen., ”greenwashing” er i følge Wikipedia en form for misledende markedsføring der et produkt eller selskap blir fremstilt som mer miljøvennlig enn det som faktisk er tilfellet. (Wikipedia 2009)

Altså er det mulig ISO standarden er en ny type ”greenwashing”.

Der bedrifter fremstår som svært miljøvennlige i henhold til denne sertifiseringen de har fått på miljø, mens det egentlig er en relativt enkel sertifisering med stor fleksibilitet. Det er også viktig å påpeke at miljøpolitikk absolutt kan «greenwashes» i dag.

Som tidligere nevnt er standarden i dag skrevet slik at bedriftene kan sette sitt eget mål for forebygging. De er ikke krav om at de videre må offentliggjøre disse målene eller gi ytterligere informasjon om dem heller ikke om hvordan disse er oppnådd.

ISO 14001 sertifisering kan oppnås uten forbedring i miljøsituasjonen eller investering i reduserende forurensingsteknologi. ISO ber bare om at virksomhetene utarbeider et miljøstyringssystem og prøver å gjøre en kontinuerlig forbedring. Mange bedrifter kan og vil markedsføre sin ISO-14001 sertifisering som en indikasjon på en forpliktelse til å bedre miljøsituasjonen.

Bedrifter som ikke kan synliggjøre sine prestasjoner eller som ikke greier å redusere forurensning gjennom miljøledelse, men som markedsfører sertifiseringen kan betraktes som at bedriften "greenwasher" seg selv uten mye annet enn en plan.

(McGray 2002)

Ut fra empirien min ser jeg at det er tilfelle at bedriftene ser på sertifiseringen som god reklame. De legger ikke skjul på at de viser at de er ISO 14001 sertifisert for å skaffe seg flere kunder. Samtidig som at sertifiseringen åpner opp nye globale markeder. Noen påpeker at industrien i «i disse tider» sliter noen steder. Og at konkurransen blir større mellom leverandørene. Med en slik sertifisering i baklommen påpeker de at de tar hensyn til miljøet og på denne måten sikrer seg større økonomisk grunnlag.

Jeg vil absolutt ikke legge tvil på at bedriftene selv mener de tar hensyn til miljø, men det kommer frem at bedriften har mere og mere press fra myndigheter. Bedriftene opererer innenfor en bransje som har mye forurensning. For å ha kontroll på dette har de valgt ISO-14001 som ledelsessystem. De forklarer også det en slik sertifisering vil hjelpe dem å oppfylle alle krav til dem som industribedrift.

Som tidligere forklart definerer ISO miljøpolitikk som organisasjonens erklæring om sine intensjoner og prinsipper med hensyn til sin samtlende miljøprestasjon og som setter en ramme for handling og for fastsetting av organisasjonens miljø og -delmål. Dette kan også indikere at bedrifter kan lage seg en miljøstyringsstrategi og en ramme for hvordan de vil utføre dette og dermed føre en god miljøpolitikk.

Fordi ISO 14001 er frivillig kan bedrifter redusere forurensning i sitt eget tempo, dette kan de gjøre uten å få svekket konkurransevne. Siden standarden er så fleksibel og legger mer vekt på prosessen enn miljøprestasjonen gjør det svært enkelt for alle bedrifter i alle sektorer, land og størrelse å delta.

På grunn av dette skaper ikke ISO 14001 noen skjelheter tilknyttet «blanket policies» som lovgivning på grunn av ulik forvaltning eller økonomiske byrder. "Blanket policies" oversatt til norsk er teppe politikk, dette kan forklares som en politikk ment til å dekke alle situasjoner. Det finnes empirisk data som beviser at mange amerikanske bedrifter har styrket sin konkurransevne gjennom ISO 14001. De har bedret sine økonomiske resultater ved å redusere ressursbruken, redusere avfallsmengde, bedre kvalitet og gjennom internasjonal handel.

Samtlige av informantene hevdet at ISO-14001 har bedret deres resultater. En av grunnene som går igjen er at de har fått en bredere markedsandel etter sertifiseringen. (*Bansal and Hunter 2003*)

Ut fra de data som er drøftet ovenfor kan jeg konkludere med at det finnes en kobling mellom miljøpolitikk og økonomipolitikk. Miljøpolitikk blir i verste fall ikke ivaretatt hos bedrifter utover de lover og regler som de må opprettholde dersom det ikke vil være lønnsomt for dem. ISO 14001 legger frem lønnsomhet økonomisk som deres største argument for å sertifisere seg. Samtidig som samtlige av informantene fører en miljøpolitikk de mener er nødvendig for å ivareta og ekspandere sine markedsandeler.

Informantene påpeker press fra myndigheter som gjør at de må ha større kontroll på utslippene/forurensningen som kommer av bedriften. Ingen informanter påpeker at de føler et spesielt ansvar for samfunnet, heller at de opplever større kundetilfredshet og kundetilgangen da de har en sertifisering å vise.

Konklusjonen har også grunnlag i regnskapstallene til bedriftene, her har jeg bare tatt utgangspunkt i de bedriftene som ikke har blitt kjøpt opp eller gått konkurs siden de fikk sertifiseringen. Her ser man også at alle bedriftene har hatt økning i driftsinntekter siden sertifiseringen. Her må vi ta høyde for at tallene fikk en nedgang som følge av finanskrisen, men er nå på vei opp igjen.

4.3 Analyse av forskningsspørsmål 3

For å drøfte virkningen av ISO sertifisering ønsker jeg å ta opp temaet i forhold til bærekraftig utvikling. Denne delen oppgaven er ment som en teoretisk argumentasjon og vil bli konkludert på grunnlag av dette. Forskningsspørsmålet var som følger;

ISO sertifisering et globalt steg nærmere bærekraftig utvikling?

Bærekraftig utvikling er som tidligere forklart i oppgaven er at vi skal tilfredsstille dagens behov uten å ødelegge for fremtidige generasjoner. Industribedrifter er av stor betydning for alle interessentene. ISO setter standarder som skal omfattende løsninger og skal lette internasjonal handel og utveksling. ISOs internasjonale standarder reflekterer til «state of the art», som fungerer som et redskap for å spre ny teknologi og innovative løsninger.

uttrykket «state of the art» refererer til det høyeste nivå av generell utvikling, som av en enhet, teknikk, eller fagområdet oppnås på et bestemt tidspunkt. Den refererer også til nivået av utviklingen (fra og med en anordning, fremgangsmåte, prosess, teknikk, eller vitenskap) som nås til enhver tid som følge av at de vanlige metodene anvendes. (wikipedia2 2013)

For å beskytte miljøet finnes det derfor retningslinjer og standarder som man kan benytte seg av for å få best mulig oppnåelse av dette. Noen av disse standardene hevder de skal fremme bærekraftig utvikling.

En interessant innfallsvinkel på denne diskusjonen vil være om ISO sertifiseringer vil være en byggestein til å endre dagen økonomi, neoklassisk, over til økologisk økonomi. Bedrifter som ønsker å innføre en slik sertifisering, gjør dette frivillig. Denne ordningen er altså et frivillig tiltak som bedrifter benytter seg av. Har bedriftsledere i dag et mer holistisk perspektiv en før, eller er sertifiseringen enda ett ledd i en mekanisk virkelighetsoppfattning.

ISO sertifiseringen er et internasjonalt tiltak, dette bygger på samspill og samarbeid mellom nasjoner, dette er noe av det som blir nevnt som er essensielt i et holistisk perspektiv. Dagens paradigme må ta inn over seg at alt er en helhet. I dag blir miljøpolitikken til en bedrift i de aller fleste tilfeller styrt av myndigheter, restriksjoner, lover og regler. Men ut fra statistikken til ISO, har det de siste årene vært preget av at bedrifter selv tar initiativ til å utvikle egen miljøpolitikk.

Informantene mine antyder at utvikling av miljøpolitikk er en del av deres interne strategi i bedriften fordi dette gir stor økonomisk vinning for dem, samtidig som det kommer frem at flere store internasjonale bedrifter krever at bedriftene innehar disse sertifiseringene.

Dette kan bety at de fleste bedriftene som innehar denne «frivillige» sertifiseringen ikke er fullt så frivillig. For å kunne delta på det internasjonale markedet vil ISO være et krav, slik

fremstår det i industrien. Så for bedrifter som vil være konkurransedyktig på et internasjonalt marked vil ISO sertifisering være påtvunget.

Da kan det tyde på at bedriftsledere i dag ikke har utviklet et mer holistisk syn, men fortsatt har en virkelighetsoppfattning der økonomien blir betegnet som en substitutt for arbeid og ressurser. Kretsløpsøkonomi er en praktisk måte å oppfatte økologisk økonomi. Et livskraftig samfunn med langsiktig bærekraft er avhengig av harmoni med natur og samfunn. Denne tankegangen innebærer blant annet at materiell velstand og økonomisk vekst må vike for skapelsen av et samfunn med økt livskvalitet.

Bedriftsledere i dag må respektere grunnleggende lovmessighet i naturen samtidig som de må etterleve verdier og normer i samfunnet og rettferdighet og tillit knyttet til dette. ISO sertifisering kan være en drivkraft til innføring av kretsløpsøkonomi. ISO opererer med standarder innenfor alle aspektene rundt kretsløpsøkonomi. ISO 14001 vil være naturlig plassert under natur. Naturen er den delen som ikke er utviklet av mennesket, og vil være motsetningen til kultur. Mennesker må se de iboende verdiene i natur som en del av de instrumentale verdiene. Altså burde de iboende verdiene vurderes høyere en instrumentale. Fordi verdiene legger grunnlaget for de naturressursene som blir hentet ut av mennesker til produksjon.

For at mennesker skal kunne hente ut verktøy, som olje og gass, må iboende verdier tas hensyn til. Uten at selve økosystemet fungerer vil ikke de være mulig å hente ut slike ressurser. Med denne tankegangen vil det koste bedriftene mer å ta ut naturressursene fortere en hva naturen tillater.

Et eksempel på dette er fosfor. Fosfor forekommer i ulike mineraler. Globalt sett vil fosfor som er en særdeles viktig bestanddel i kunstgjødsel være en knapphetsressurs om ca 10-15 år. (Lie 2012).

I dette tilfellet blir verdien av fosfor vurdert høyere enn verdien av naturen som fremstiller materialene i fosfor. Disse materialene blir fremvunnet fortere en naturen greier å produsere dem og til slutt vil de bli brukt opp.

ISO sertifisering, blant annet ISO 14001, skal sette restriksjoner på bruk og utslipp, men også gjenvinning burde være et fokuspunkt.

ISO 14001 vil være en god start å planlegge bærekraft. Sertifiseringen vil ikke skape bærekraftig utvikling, men den er en start. Det som er unikt med ISO 14001 er at den tar

”backcasting metoden” og integrerer den med ISO 14001. ”Backcasting metoden” er en type planlegging som går ut på at man ser for seg et vellykket resultat i fremtiden så stiller man seg spørsmålet hva må vi gjøre i dag for å nå det vellykkede resultatet. (www.naturalstep.org)

En definisjon av backcasting er; Flytte trinnvis tilbake i tid fra et fremtidig scenario til stede for å identifisere de beslutninger og handlinger som må tas på kritiske punkter hvis scenarioet skal oppnås. (Miola 2008)

4.3.1 Fem steg modellen

Består av:

Prinsipper - mål - strategier - handling - verktøy

Fem stegsmodellen er et verktøy for å hjelpe organisasjoner navigere i den komplekse verden av bærekraftig utvikling. Med økt klarhet og mulighet til å bestemme hastigheten fra overgang til bærekraftig utvikling vil fem stegsmodellen være ideell.

Disse fem stegene er rettet mer mot ISO 14001, og kan forklares nærmere slik:

1. Prinsipper - Prinsipper for oppbygging av systemet økologisk og sosialt.
2. Mål - Prinsipper for et foretrukket resultat innenfor systemet, prinsipper for bærekraft.
3. Strategier - Prinsippet for å nå ønsket resultat innenfor bærekraftig utvikling.
4. Handling - Konkrete milepæler for utførelse av ønsket strategier og mål.
5. Verktøy - For å overvåke og lese handlingene, samt for å vurdere effekten av disse.

(MacDonald 2005)

Opprettelsen av fem stegs tilnærmingen til bærekraftig planlegging er med å utdype og skille mellom de ulike nivåene av prinsipper, strategier, tiltak og verktøy, slik at organisasjonene er i stand til å bedre visualisere både prosessen og utfordringen i bevegelse mot en mer bærekraftig forretningsmodell.

Dette er en kritisk ingrediens i den strategiske planleggingseksjonen for ISO 14001.

(MacDonald 2005)

På grunnlag av overnevnt data er det mulig å gi et svar på spørsmålet; *ISO sertifisering et globalt steg nærmere bærekraftig utvikling?*

Jeg mener ut fra det teoretiske grunnlaget jeg har drøftet at ISO som verktøy er en nyttig start, men ikke i seg selv nok for en organisasjon i strategisk planlegging med bærekraft i tankene.

ISO sertifiseringer vil kun være et vendepunkt i bedriftsledernes tankegang, og fremme et mer bærekraftig syn.

I 2010 lanserte ISO blant sine 19000 standarder, ISO 26000 som er sertifisering i sosialt ansvar. Med disse retningslinjene og rammeverk vil det bli svært mye lettere å finne veien til en bærekraftig bedrift. Konklusjonen vil da bli at ISO sertifiseringer er et steg nærmere global bærekraft. Noen av disse sertifiseringene har klare retningslinjer og mål og ved å innføre en sertifisering vil man ta første steg mot et bærekraftig syn.

4.5 Analyse av hovedproblemstilling

For å besvare problemstillingen min; *Hvilken effekt har miljøsertifisering for miljøutvikling i industribedrifter?*, har jeg ovenfor diskutert forskningsspørsmålene mine og konkludert på disse. Nå skal jeg prøve å relatere disse til problemstillingen for å kunne gi et svar på den.

Ut av min empiriske data har jeg dannet meg et grunnlag over de holdninger og verdier som bedrifter har i forhold til ISO 14001 sertifisering. Jeg konkluderte i forskningsspørsmål 1 at bedriftene har en konstruktiv tilnærmet respektiv holdning til denne sertifiseringen. Dette betyr at bedriftene i dag ikke fremgår som noen ledende bedrifter innenfor miljø.

De har fulgt på andre bedrifter eller respondert til næringslivets krav om at de skal inneha en slik sertifisering.

Denne holdningen til miljøsertifisering, er med på å omdanne bedriftens miljøpolitikk mot det bedre, men er absolutt ikke nok. Miljøpolitikk har sterk sammenheng med økonomipolitikk. Bedriftene ønsker å tilfredsstille næringslivet for å kunne være en aktiv aktør på et voksende marked. Denne «miljøpolitikken» har store deler av grunnlaget i at dette er økonomisk lønnsomt, miljøbesparelse kommer mer som en bonus i forhold til dette. Videre har informantene en klar formening om ISO 14001 som reklame. Alle mine informanter mente at sertifiseringen var god reklame. Press fra myndigheter og andre distanser gjør at bedriftene må ha kontroll over skadene og utslippene de påfører naturen. ISO 14001 mente de var en god

måte å holde oversikt samtidig som den ga gode retningslinjer på hvordan miljøledelse kunne utføres.

Jeg mener ISO 14001 har positiv innvirkning på bedrifters miljøledelse. Jeg opplever at bedriftene bruker sertifiseringen til innføring av gode rutiner og retningslinjer for sine ansatte. Alle bedriftene hadde benyttet seg av en miljøgruppe under sertifiseringen som hadde som oppgave å involvere ansatte Når prosedyrer og krav skulle implementeres.

Det kommer frem at det er kundene som er største pådriveren for sertifiseringen da informantene sier at kundene til stadighet blir mer og mer bevisste i forhold til miljø og kvalitet. De ønsker derfor at deres leverandører skal ha systemene i orden og drive så miljøvennlig som mulig.

Jeg har også drøftet om ISO sertifisering er et steg nærmere bærekraftig utvikling der jeg har resonert meg frem til at sertifiseringen er en start og vil kunne bidra til en mer omfattende miljøpolitikk. Effekten miljøsertifiseringen har for industribedrifter er at sertifiseringen fungerer som en retningslinje for miljøpolitikken deres. Miljøsertifiseringen fremstår ikke som «frivillig» da bedriftene opplever denne sertifiseringen som nødvendig og kanskje forventet av næringslivet. Jeg opplever ikke at bedriftene endrer sitt syn på hvordan bedriften har negativ miljøpåvirkning, heller ikke at de ønsker å gjøre noe ekstra for miljøet.

Altså er effekten av sertifiseringen liten i forhold til hvordan holdninger bedrifter har til miljø før og etter sertifiseringen. Med liten endring i holdninger til ledelsen vil dette ha klar innvirkning på hvor stor effekt dette har for helheten. Det første steget for bedrifter som ønsker å utvikle en bærekraftig bedrift er at ledelsen i bedriften må endre holdningene sine i forhold til miljø. Disse bedriftene burde ha en proaktiv holdning i forhold til miljøpolitikken sin.

Et økt ønske og bedre pågangsvilje innenfor miljøpolitikken til bedrifter er noe jeg mener er ikkeeksisterende til mine informanter. Det oppleves som om at disse ikke ønsker å strekke seg lengre enn hva som kreves av dem fra næringslivet, men også myndigheter. ISO 14001 er et verktøy som tilbyr dem retningslinjer og veiledning men fremmer ikke eget initiativ for økt miljøbesparelse.

Ut fra dette ser jeg at bedrifter utnytter sertifiseringen de har i forhold til økt reklame og lønnsomhet slik at sertifiseringen oppleves som et viktig konkurransefortrinn. Miljøpolitikk til

bedrifter er noe som trenger initiativ fra ledelse og ansatte ut over hva som kreves av dem. Effekten av en slik miljøsertifisering har dermed lite innvirkning på miljøutviklingen i bedriften. Den er snarere et virkemiddel for å kunne forholde seg til allerede eksisterende lover og holdninger til miljø.

Konklusjonen på problemstillingen min blir da at miljøsertifisering har liten effekt på miljøutviklingen i bedrifter. Sertifiseringen har virkning for bedrifter gjennom de rammeverket det setter for miljøledelse, men endrer ikke synet til ledelsen.

Effekten av en slik sertifisering er dermed at dagens industribedrifter bruker sertifiseringen som reklame samtidig som effekten av sertifiseringen lar bedriftene beholde markedsandeler. ISO 4001 har liten innvirkning på miljøutvikling da bedriftene selv har mulighet til å påvirke hvordan sertifiseringen fremstår og hvilke mål som skal nås. Dermed kan bedriftene «velge» hvor stor effekt som skal komme ut av en slik sertifisering.

5.0 Refleksjon av oppgaven

Gjennomføringen av denne masteroppgaven har vært meget lærerik, men utfordrende prosess. Jeg mener gjennom utførelsen av oppgaven har kommet over flere interessante temaer og problemstillinger som jeg ser kunne vært interessant å fordype seg videre i.

Starten av oppgaveskrivingen gikk tregt, og jeg måtte gå mange runder med problemstillingen min for å finne den som kunne gi meg størst verdi i forhold til det jeg fikk ut av intervjuene. Jeg valgte også å bygge oppgaven på sekundærdata, dette viste seg å være relativt vanskelig siden det fantes lite oversikt over utviklingen av ISO 14001.

Etter å ha utført de kvalitative intervjuene fikk jeg inntrykk av at det skulle vært gjennomført en kvantitativ undersøkelse, da den kvalitative delen ble for få respondenter til å generalisere dette. Dette ble det imidlertid ikke tid til, men jeg mener man får et godt overblikk over hvordan bedrifter forholder seg til miljøledelse.

Gjennomføringen av masteroppgaven kan i korte trekk beskrives som særdeles lærerik og meget spennende. Jeg har møtt en del utfordringer underveis, men mener jeg har fått løst disse godt og kommet frem til et resultat jeg selv kan stå god for.

Jeg håper resultatet av denne analysen kan bidra til økt interesse for miljøstyringssystemer samtidig som jeg ønsker den skal inspirere til videre forskning og utvikling av dette temaet.

6.0 Forslag til videre forskning

Gjennom arbeidet jeg har hatt med masteroppgaven, har jeg tilegnet meg bredere kunnskap om temaet. Dette har ført til at jeg ser mange flere områder jeg mener vil være interessant å undersøke. Med utgangspunkt i min forskning har jeg kommet frem til forslag om videre studier.

Jeg har sett at ISO 14001 er en mer individuell sertifisering, der det er mulig å sette egne mål. Jeg mener det ville vært interessant å se nærmere på miljøstyringssystemer som setter strengere krav, samtidig som jeg mener bedrifter som «ytter» ekstra for samfunnet er interessant. Et forslag til innfallsvinkel mener jeg kan være å sammenligne ISO 14001 med blant annet ISO 26000 serien. Er det mulig å se sammenhenger i ISO 14001 og ISO 26000. Det vil være interessant å se på formuleringene i klausulene til disse to for å se på styrker og svakheter, samtidig som andre miljøsertifiseringer som EMAS vil være interessante i denne sammenheng.

Et annet forslag til innfallsvinkel på videre forskning er å undersøke temaet i mer global sammenheng. Hvordan utvikler ISO standardene sine og hvordan finner de best resultat. Noen verdens knappe ressurser kan bli brukt opp i løpet av 10-15 år, hvordan stiller ISO seg til disse ressursene. Hvordan er det mulig å løse disse problemene på et globalt plan og få disse implementert i bedrifter i ulike land.

7.0 Litteraturliste

Andresen, E. (2007). "Individ og Fellesskap Sosiologi og sosialantropologi vg1 og vg2." from <http://individogfellesskap.cappelen.no/c196522/artikkel/vis.html?tid=204826>.

Bansal, P. and T. Hunter (2003). "Strategic Explanations for the Early Adoption of ISO 14001." Jurnal of business ethics 46.

buren, J. V. (2013). "WHAT IS ENVIRONMENTAL POLICY/STUDIES?", from http://www.fordham.edu/academics/programs_at_fordham_/environmental_policy/what_is_environmenta_74349.asp.

Carson, S. G. and N. Kosberg (2003). Etisk forretning Bedriftens samfunnsansvar.

Daly, H. E. and J. Farley (2004). Ecological Economics Principles and Applications, Island Press.

Gaupset, L. (2012). "Etter Rio: Hva nå?", from <http://www.mdg.no/nyheter/etter-rio-hva-na/>.

Hverven, M. (2010). "Gro Harlem Bruntland til nytt FN-panel." from <http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Nyhetsarkiv/Natur-og-miljoe/Gro-Harlem-Brundtland-til-nytt-FN-panel>.

Ingebrigtsen, S. and O. Jakobsen (2004). Økonomi, natur og kultur.

Ingebrigtsen, S. and O. Jakobsen (2007). "Circulation Economics Theory and Practice." 3.

iso.org "The ISO story."

Jakobsen, O. and S. Ingebrigtsen (2011). Philosophy, Ethics and Enviroment.

Johannessen, A., L. Kristoffersen, et al. (2004). Forskningsmetode for økonomiske - administrative fag.

Jørgensen, T. H. (2001). Miljøledelse -systemer, standarder og praksis. Aalborg Universitet.

Kielland, H. E. F. (2009). "Bygg for framtida? Kretsløpsøkonomi en del av løsningen."

Lie, S. A. N. (2012). "Bygg Økologisk." from <http://byggokologisk.no/#home>.

MacDonald, J. P. (2005). "Strategic sustainable devolopment using the ISO 14001 standard." Cleaner Production 13 (2005).

McGray, H. (2002). "An ISO Greenhouse Gas Standard Opportunity or Barrier to Sustainable Development." from <http://www.ecologia.org/ems/ghg/ghgstandard.html>.

Miola, A. (2008). "Backcasting approach for sustainable mobility." from http://ies.jrc.ec.europa.eu/uploads/fileadmin/Documentation/Reports/Emissions_and_Health/EUR_2006-2007/EUR_23387_EN.pdf.

Nystad, Ø., J. Jaminon, et al. (2008). "Er målsetningen om økonomisk vekst forenlig med kravet om bærekraftig utvikling?"

Salamonsen, K. (2009). "Skarv – Regional Burden or Savior? A Case Study of BP's Early Stage Stakeholder Relations."

Sandvær, M., M. C. Antonsen, et al. (2011). "Olje- og gassutviklingen på Helgeland."

Secretariat, I. C. (2009). "Environmental management The ISO 14000 family of international Standards."

Standard.no. from <http://www.standard.no/no/Om-oss/Standard-Norge/>.

Steinmo, M. T. and S. Jakobsen (2010). "Mo Industripark- Et industrielt økosystem?"

Søvik, C. H. (2011). "Økologiske produkter som konkurransefortrinn."

Viddal, M. G. (1997). ISO 14000 og EMAS - for miljøbevisst ledelse.

Viddal, M. G., J. Hermansen, et al. (1997). ISO 14000 og EMAS - for miljøbevisst ledelse.

Westermann, E. and H. Andreassen (2012). "Miljøfyrtårn: Lønnsomt, konkret, relevant og enkelt?"

wikipedia2. (2013). "State of the art." from http://en.wikipedia.org/wiki/State_of_the_art.

Wikipedia. (2009). "grønnvasking." from <http://no.wikipedia.org/wiki/Grønnvasking>.

www.alcoa.com. "Alcoa Corporate Overview." from http://www.alcoa.com/global/en/about_alcoa/overview.asp.

www.celsaarmeringsstaal.com "About us - Celsa armeringsstål "

www.fesil.com. "This is FESIL." from <http://www.fesil.com/www.fesil.no/index.html>.

www.fundinguniverse.com. "Companhia Vale Do Rio Dolce history." from <http://www.fundinguniverse.com/company-histories/companhia-vale-do-rio-doce-history/>.

www.naturalstep.org "the Natural Step."

www.sweco.no. "bærekraftig utvikling." from http://www.sweco.no/no/norway/Om-Sweco/Sustainable_engineering_and_design/Barekraftig_utvikling/.

8.0 Appendiks

8.1 Intervjuguide

8.1.1 Innledning:

- Presentasjon av meg selv
- Presentasjon av masteroppgaven
- Sikre tillatelse til bruk av sata
- Sikre tillatelse av båndoptak
- Informere om tilbakemelding og resultat
- Informere om rett til å avbryte intervjuet
- Navn?
- Generell informasjon om bedriften

8.1.2 Intervju

1. Hva var årsaken til at dere i første omgang valgte å miljøsertifisere dere? Når ble dere sertifisert
2. Hvordan opplevde dere prosessen rundt selve sertifiseringen?
3. Hvordan jobbet dere mot sertifiseringen?
 - egen miljøgruppe?

- konsulet?
4. Involverte dere de ansatte i sertifiseringsprosessen?
 - -hvis ja, hvordan?
 5. Opplever dere noen positive effekter på andre områder enn miljøbesparelse?
 6. Opplever dere forbedret kundetilfredshet?
 7. Opplever dere større tilgang til nye markeder? (handelsbarrierer, åpner opp globale markeder)
 - Økonomisk?
 8. Hvilke verdier ser bedriften i en slik sertifisering?
 9. Opplever dere økt press fra myndigheter og andre intanser rundt miljøspørsmålet?
 10. Er sertifiseringsprosessen tidkrevende og/eller kostnadskrevende?
 11. Vil du si sertifiseringen er god reklame for bedriften?
 - Hvordan?